పదార్థము :- ఓ ప్రాణి! (త్వా) నీ యొక్క (జరాయై) స్తుతులను పొందుటకు (పరి) సకల విధముల (దదామి) దానముల జేయుదును (జరాయై) స్తుతుల కొరకు (త్వా) నీ యొక్క (ని ధువామి) ప్రార్థింతును, లేక కుదుపుదును (జరా) స్తుతి (త్వా) నిన్ను (భద్రా= భద్రాణి) అనేక సుఖముల (నేష్ట) కలుగజేయుము (అన్యే) ఇతర (మృత్యవః) మృత్యువు కారణమున (వి యన్తు) అక్రమ నడకతో (యాన్) ఏ (ఇతరాన్) కామితనాశక మృత్యువును (శతమ్) నూర్లవిధములగు (ఆహుః) తెలుపుచుందురు.॥౭॥

భావార్థము :- మానవుడు ఒకప్పుడు నమ్రత మరొకప్పుడు కఠోరవంతుడై స్తుతికొరకు తన యాత్మను సమర్పించవలెను, మరియు దారిద్ర్యము, రోగములు మున్నగు మృత్యుకారణములను దొలగించుకొని సుఖించవలెను.॥౭॥

440.I give you over to old age and make you strong to attain old age. Let old age bring you happiness. Let pass away from you all others mortalities of which people count a hundred.

౪౪౧ అభి త్వా జరిమాహిత గాముక్షణమివ రజ్జ్వా।
యస్త్వా మృత్యురభ్యధత్త జాయమానం సుపాశయా।
తం తే సత్యస్య హస్తాభ్యాముదముఞ్చద్ బృహస్పతిః॥౮॥

ప. వి:- అభి। త్వా। జరిమా। అహిత। గామ్। ఉక్షణమ్ఽఇవ। రజ్జ్వా। యః। త్వా। మృత్యుః। అభిఽఅధత్త। జాయమానమ్। సుఽపాశయా। తమ్। తే। సత్యస్య। హస్తాభ్యామ్। ఉత్। అముఞ్చద్। బృహస్పతిః॥౮॥

పదార్థము :- ఓ ప్రాణి! (జరిమా) నిర్బలత్వము (త్వా) నిన్ను (అభి అహిత) బంధించినది. (ఉక్షణమ్) బలిష్ఠమైన (గామ్ఇవ) ఎద్దును, ఎట్లైతే (రజ్జ్వా) త్రాటితో (యః మృత్యుః) దేనివల్ల మృత్యువు (జాయమానమ్) ఉత్పన్నము మరియు ప్రసిద్ధమగుచు (త్వా) నిన్ను (సుపాశయా) బలమైన ఉచ్చునుండి (అభిఅదత్త) బంధనము నందుచినది (తమ్) అట్టి [మృత్యువును] (సత్యస్య) సత్యము యొక్క (తే) నీ (హస్తాభ్యామ్) రెండు హస్తముల హితము కొరకు (బృహస్పతిః) మహామహుల రక్షకుడు, దేవగురువగు పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుడు నీకు (ఉత అముఞ్చత్) విముక్తిని గలిగించినారు.॥౮॥

భావార్థము :- గ్రామ పశువులు ఆరణ్యక జీవుల నుండి దూరముగ నుండి ప్రసన్నముగ నుండునట్లు, మరియు జలము సిద్ధముగ నున్నచో దాహము నివృత్తియగు నట్లు మానవులు పాపముల నుండి నివృత్తులై సకల ప్రాణుల సుఖముల యందు ప్రవృత్తులై యుండవలయును. ॥3॥

582. The domestic animals keep them away from the silvan animals, the waters are face from the urge of thirst, may we be free from all evils and let us be free from decline and encompassed with long life.

583 విమే ద్యావా పృథివీ ఇతో వి పన్థానో దిశం దిశమ్।
వ్యగహం సర్వేణ పాప్మనా వి యక్ష్మేణ సమాయుషా॥4॥

ప. వి:- వి । ఇమేఇతి । ద్యావాపృథివీఇతి । ఇతః । వి । పన్థానః । దిశమ్ఽదిశమ్ । వి । అహమ్ । సర్వేణ । పాప్మనా । వి । యక్ష్మేణ । సమ్ । ఆయుషా॥4॥

పదార్థము :- (ఇమే) ఈ రెండు (ద్యావాపృథివీ) సూర్యుడు, పృథివి (వి) వేర్వేరుగ (ఇతః) నడచుచుండును (పన్థానః) సకల మార్గములు (దిశందిశమ్) వేర్వేరు దిశలకు (వి= వియన్తి) వేరువేరుగా పోవును (అహమ్) నేను సర్వేణ, పాప్మనా (సకల పాపకర్మల నుండి) (వి) వేరుగ, మరియు (యక్ష్మేణ) రాజయక్ష్మము, [క్షయ]ల నుండి (వి= విహ్రై) వేరుగనుండి, మరియు (ఆయుషా) జీవనము ఉత్సాహముగ (సమ్= సంవర్తై) కలిసియుండుగాక. ॥4॥

భావార్థము :- పృథివీ సూర్యుల మార్గములు వేర్వేరుగ నుండి ప్రపంచక్లేశములను హరించునట్లు మానవులెల్లరును దుఃఖనాశనమొనర్చి సుఖింపవలెను. ॥4॥

583. Parted are the heavenly region and the earth and parted are the paths leading to various directions etc.

584 త్వష్టా దుహిత్రే వహతుం యునక్తీతీదం విశ్వం భువనం వియాతి।
వ్యగహం సర్వేణ పాప్మనా వి యక్ష్మేణ సమాయుషా॥5॥

ప. వి:- త్వష్టా । దుహిత్రే । వహతుమ్ । యునక్తి । ఇతి । ఇదమ్ । విశ్వమ్ । భువనమ్ । వి । యాతి । వి । అహమ్ । సర్వేణ । పాప్మనా । వి । యక్ష్మేణ । సమ్ । ఆయుషా॥5॥

పదార్థము :- (త్వష్టా) సూక్ష్మదర్శియగు తండ్రి (దుహిత్రే) కూతురుకు (వహతుమ్) కన్యాశుల్కము [స్త్రీధనము] (యునక్తి, వియునక్తి) వేరుపరచి యిచ్చుచున్నాడో, (ఇతి) ఇదేవిధముగ (ఇదమ్ విశ్వమ్) ఇట్టి ప్రతి (భువనమ్) లోకము (వియాతి) వేరువేరుగ నడచును (అహమ్) నేను (సర్వేణ పాప్మనా) (వి) వేరుగ, మరియు (యక్ష్మేణ) రాజయక్ష్మము, [క్షయ]ల నుండి (వి=వివర్తై) వేరుగనుండి, మరియు (ఆయుషా) జీవనము ఉత్సాహముగ (సమ్=సంవర్తై) కలిసియుండుగాక.।౫॥

భావార్థము :-తండ్రి కూతురుకు దాయభాగము నిచ్చి ఎల్లప్పుడును హితము జేయునట్లు, సకల లోకములు మరియు పదార్థములు వేర్వేరుగ నుండి పరస్పరము ఉపకారమొనర్చునట్లు [ఈ మంత్రపూర్వార్థము ఋ-౧౦-౧౭౧-౧॥న కలదు]. ప్రతి మానవుడును ఆత్మిక మరియు శారీరిక దోషములను తొలగించి పరస్పరము సుఖమును వృద్ధిపరచుకొనవలెను.।౫॥

584.The Sun prepares the bridal of her daughter, the dawn and all the worlds move in apart, etc.

౫।౦।౫ అగ్నిః ప్రాణాన్త్సం దధాతి చన్ద్రః ప్రాణేన సంహితః ।
వ్యగ్రహం సర్వేణ పాప్మనా వి యక్ష్మేణ సమాయుషా।౬॥

ప.వి:-అగ్నిః । ప్రాణాన్ । సమ్ । దధాతి । చన్ద్రః । ప్రాణేన । సమ్ఽహితః । వి । అహమ్ । సర్వేణ । పాప్మనా । వి । యక్ష్మేణ । సమ్ । ఆయుషా ।౬॥

పదార్థము :- (అగ్ని) అగ్ని (ప్రాణాన్) ప్రాణులను, జీవనశక్తులను (సమ్, సమ్భూయ) కలిసి (దధాతి) పుష్టివంతమొనర్చును, మరియు (చన్ద్రః) చంద్రుడు (ప్రాణేన) ప్రాణవములతో గూడ (సంహిత) కలిసియుండునట్లు (అహమ్) నేను (సర్వేణ పాప్మనా) సకల పాపకర్మల నుండి (వి) వేరుగ, మరియు (యక్ష్మేణ) రాజయక్ష్మము, [క్షయ]ల నుండి (వి=వివర్తై) వేరుగనుండి, మరియు (ఆయుషా) జీవనము ఉత్సాహముగ (సమ్=సంవర్తై) కలిసియుండుగాక.।౬॥

భావార్థము :-సూర్యుని తాపము శ్వాస ప్రశ్వాసల ద్వార శరీరమునందు ప్రవేశించి నేత్రాది ఇంద్రియములకు అన్నరసము నందించునట్లు, మరియు చంద్రుడు తన శీతలత్వముతో ప్రాణముల ద్వార రక్తము మున్నగు వానియందు చేర్పించిన రసముతో ఇంద్రియములను వీర్యవంతమొనర్చునట్లు మానవుడును తన దోషములను దుడిచివేసి శుభగుణయుక్తుడు గావలెను.।౬॥

585. Agni, the heat combines vital breaths and the moon is closely joined with air, etc. etc.,

1650.May King, the sovereign of the Kingdom prepare and fix our portion and may he who is the receiver of share of sweet grain unite us with sweet grain. May he keep away from us the wrong which comes to us in the form of ngrain or wealth and guilt whereby father wronged becomes angry.

౧౬౫౧ యదీదం మాతుర్యది వా పితుర్నః పరి భ్రాతుః పుత్రాచ్చేతస ఏన ఆగన్ ।
యావన్తో అస్మాన్ పితరః సచన్తే తేషాం సర్వేషాం శివో అస్తు మన్యుః॥౩॥

ప.పా:- యది । ఇదమ్ । మాతుః । యది । వా । పితుః । నః । పరి । భ్రాతుః । పుత్రాత్ । చేతసః । ఏనః । ఆ ఽ అగన్ । యావన్తః । అస్మాన్ । పితరః । సచన్తే । తేషామ్ । సర్వేషామ్ । శివః । అస్తు । మన్యుః ॥౩॥

పదార్థము :- (యది) ఒకవేళ (మాతుః) తల్లికి గాని (యది వా) లేక (పితుః) తండ్రికి గాని (భ్రాతుః) అన్నదమ్ములకు గాని, లేక [పుత్రులకు గాని] (నః) మాయొక్క (చేతసః) చిత్తములో (ఇదమ్) ఈ (ఏనః) పాపము (పరి) అన్నివైపుల నుండి (ఆగన్) జరిగిపోయినదో (యావన్తః) ఏమైన (పితరః) తండ్రివంటి మాన్యులు (అస్మాన్) మాకు (సచన్తే) సదా లభించునో [వారి విషయమున గూడ ఏ పాపములు జరిగినయెడల] (తేషామ్ సర్వేషామ్) వారందరి (మన్యుః) కోపము (శివః) శాంతము (అస్తు) అగును గాక!॥౩॥

భావార్థము :- మనుష్యులు కుటుంబీయుల నెల్లరను మరియు మాన్యులెల్లరను సదా ప్రసన్నులుగా చేయవలెను.॥౩॥

1651.If this guilt or wrong comes to us from the heart of mother, if it comes from the heart of father or brother or it comes from the heart of father or brother or it comes from the heart of son be auspicious the zeal and spirit of all the father teachr, king and elders who are here among us.

సూక్తము ౧౧౭

౧-౩ అనృణకామః కౌశిక ఋషిః ॥ అగ్నిర్దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛన్దః ॥

Seer-Kaushikah (Anrinkamah), Subject-matter-Agnih. Metre-Tristup.

ఋణాద్విమోచనోపదేశః - ఋణ విముక్తులగుటకు ఉపదేశము.

౧౬౫౨ అపమిత్యమప్రతీత్తం యదస్మి యమస్య యేన బలినా చరామి ।

౧౬౫౫ యద్ధస్తాభ్యాం చకృమ కిల్బిషాణ్యక్షాణాం గత్నుముపలిప్సమానాః ।

ఉగ్రంపశ్యే ఉగ్రజితౌ తదద్యాప్సరసావను దత్తామృణం నః ॥౧॥

ప. వి:- యత్ । హస్తాభ్యామ్ । చకృమ । కిల్బిషాణి । అక్షాణామ్ । గత్నుమ్ । ఉపఽలిప్సమానాః । ఉగ్రంపశ్యే। ఇత్యుగ్రమ్ఽపశ్యే । ఉగ్రఽజితౌ । తత్ । అద్య । అప్సరసౌ । అను । దత్తామ్ । ఋణమ్ । నః ॥౧॥

పదార్థము :- (యత్) ఒకవేళ (అక్షాణామ్) ఇంద్రియముల (గత్నుమ్) పొందదగిన విషయముల (ఉపలిప్సమానాః) లాభేచ్ఛతో మేము (హస్తాభ్యామ్) రెండు చేతులతో (కిల్బిషాణి) అనేక పాపములను (చకృమ) చేసియుంటిమి (ఉగ్రంపశ్యే) తీవ్రదృష్టి గల (ఉగ్రజితౌ) ఉగ్రులై జయించువారు (అప్సరసౌ) అంతరిక్షము నందు దిరుగుచుండు అప్సరసలు [భూమి, సూర్యుడు రెండును] (అద్య) నేడు (నః) మాయొక్క (తత్) అట్టి (ఋణామ్) ఋణమును (అను) అనుగ్రహించి (దత్తామ్) ఈయవలయును.॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఇంద్రియములను వశమున నుంచుకొని సూర్యుడు, పృథివి మరియు ప్రపంచము నందలి సమస్త పదార్థములతో విజ్ఞానపూర్వకముగ ఉపకారమును పొంది తమ కర్తవ్యమును నెరవేర్చుకొన వలయును.॥౧॥

1655. Let the two lightning or electricities make us to repay at once the debt which I have raised to commit the wrongs by my hands, desiring the wealth through the play of dices.

౧౬౫౬ ఉగ్రం పశ్యే రాష్ట్రభృత్ కిల్బిషాణి యదక్షవృత్తమనుదత్తం న ఏతత్।

ఋణాన్నో న్నర్ణమేర్త్సమానో యమస్య లోకే అధిరజ్జురాయత్॥౨॥

ప. వి:- ఉగ్రం । పశ్యే । ఇత్యు । గ్రమ్ఽపశ్యే । రాష్ట్రఽభృత్ । కిల్బిషాణి । యత్ । అక్షఽవృత్తమ్ । అను । దత్తమ్ । నః । ఏతత్ । ఋణాత్ । నః । న । ఋణమ్ । ఏర్త్సమానః । యమస్య । లోకే । అధిఽరజ్జుః । ఆ । అయత్ ॥౨॥

పదమూడవ అనువాకము సమాప్తము

ఆరవకాండము సమాప్తమైనది.

[illegible] నందలి ఉత్తరప్రదేశ్లో అలీగఢ జిల్లా షాహపుర మడరాక గ్రామవాస్తవ్యులు శ్రీమాన్ [illegible] క్షేమకరణదాసు త్రివేదిగారిచే నొనర్పబడిన అథర్వవేద ఐదవ అనువాకము, ఇరువదిమూడవ [illegible], పదవకాండము వరకును ఆంధ్రప్రదేశ్లో ఇందూరు మండలాంతర్గత బీబీపేట [illegible], స్వర్గీయులు రోకా లక్ష్మయ్య, వేంకమాంబార్యుల ద్వితీయ పుత్రుడు, శిష్యుడు [illegible] **''వేదభాష్యానువాద భాస్కర''** బిరుదాంకితులగు **'శ్రీ వేదానంద సరస్వతీస్వామివారి'** చే

నొనర్పబడిన ఆంధ్రానువాదము; పాలమూరు జనపదమందలి

కొందుర్గు మండలాంతర్గత రావిర్యాల గ్రామవాస్తవ్యులు స్వ. శ్రీమతి శివనీలమ్మ,

స్వ. శ్రీ బుగ్గారెడ్డి గార్ల పుత్రుండు, కళాప్రపూర్ణ, వేదతత్త్వవేత్త,

పండిత గోపదేవశాస్త్రి దర్శనాచార్యుల శిష్యుండును నగు

సిద్ధాంతాలంకార, విద్యాభూషణ, ఆర్షవిద్యావినోద

డా॥. మల్లికృష్ణారెడ్డి సంపాదకత్వమున

పరిష్కరింపబడి ప్రచురింపబడినది.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

౩౨౬౬ తయార్బుదే ప్రణుత్తానామిన్ద్రో హన్తు వరంవరమ్ ।

అమిత్రాణాం శచీపతిర్మామీషాం మోచి కశ్చన ॥౨౦॥

ప. వి:- తయా । అర్బుదే । ప్ర-నుత్తానామ్ । ఇన్ద్రః । హన్తు । వరమ్-వరమ్ । అమిత్రాణామ్ । శచీ-పతిః । మా । అమీషామ్ । మోచి । కః । చన ॥౨౦॥

పదార్థము :-(అర్బుదే) హే శూరసేనాపతి, రాజన్! (శచీపతిః) వాణుల, కర్మల మరియు బుద్ధుల పాలకుడు (ఇన్ద్రః) ఇంద్రుడు [గొప్ప ఐశ్వర్యవంతుడవగు నీవు] (తయా) అట్టి [సైన్యములద్వార] (ప్రణుత్తానామ్) బయటికి గెంటివేయబడిన (అమిత్రాణామ్) వైరులనుండి (వరంవరమ్) మంచి మంచి ముఖ్యులను (హన్తు) హతమొనర్చవలెను (అమీషామ్) వీరినుండి (కఃచన) ఎవరినైన (మామోచి) వదలవలదు. ॥౨౦॥

భావార్థము :-యుద్ధకుశలుడు (శచీపతి) యథార్థముగ పలుకువాడు, యథార్థకర్మలు గలవాడు, యథార్థబుద్ధిగల సేనాపతి శత్రువుల అతిముఖ్య నాయకులను చంపివేసి పరాస్తుల నొనర్చవలెను. ॥౨౦॥

అథర్వవేదము మం. ౬ । ౬౭ । ౨ మరియు, ౩ । ౧౯ । ౮ లను చూడుడు.

3266. O Arbudi let the king of ours strike down each bravest warrior of the foes who are defeated by the army and let not he the master of power and wisdom have any one of them escaped.

౩౨౬౭ ఉత్కసన్తు హృదయాన్యూర్ధ్వః ప్రాణ ఉదీషతు ।

శౌష్కాస్యమను వర్తతామమిత్రాన్ మోత మిత్రిణః ॥౨౧॥

ప. వి:- ఉత్ । కసన్తు । హృదయాని । ఊర్ధ్వః । ప్రాణః । ఉత్ । ఈషతు । శౌష్క-ఆస్యమ్ । అను । వర్తతామ్ । అమిత్రాన్ । మా । ఉత । మిత్రిణః ॥౨౧॥

పదార్థము :-శత్రువుల (హృదయాని) హృదయములు (ఉత్ కసంతు) కదలిపోవలెను (ప్రాణః) ప్రాణములు [ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసములు] (ఊర్ధ్వః) ఊర్ధ్వము [పైకి] (ఉత్ ఈషతు) ఎక్కిపోవలయును (శౌష్కాస్యమ్) ముఖము శుష్కించుట (అమిత్రాన్ అను) శత్రువులకు (వర్తతామ్) వ్యాపించు గాక! (ఉత) మరియు (మిత్రిణః) మా మిత్రులగువారికి (మా) [వ్యాపించ] వలదు. ॥౨౧॥

భావార్థము :-తమ మిత్రులసహితముగ ఎవరు మా సహాయకులై యుందురో అట్టి వీరుల భయముచే శత్రుదళములు వ్యాకుల చిత్తులై కష్టముల పాలై పోవలయును. మరియు ధర్మాత్ములు సుఖముల పొందవలెను. ॥౨౧॥

ఆ-హుతః । త్రి-సంధేః । ఆహుతిః । ప్రియా ।౫॥

పదార్థము :- (సేనజన) ఓ విజయసంతులారా! (అర్బుదే) అర్బుది [శూరసేనాపతి రాజా] (త్వమ్) నీవు (సేనయా సహ) [తన] సైన్యములతో గూడ (ఉత్తిష్ఠ) లేచినిలువుడు (అయమ్) ఈ (బలిః) బలి [ధర్మయుద్ధమునందు సమర్పణ] (వః) మీకొరకు (ఆహుతః) యథావతుగ సేయబడినది (త్రిషన్ధేః) త్రిసంధి యొక్క [మం. ౨ వలె] ఇదియే (ప్రియా) ప్రేమసంతప్తైన (ఆహుతిః) ఆహుతి [బలి, లేక సమర్పణ]. ।౫॥

భావార్థము :- ధర్మయుద్ధముకొరకు శూరుడగు సేనాపతితో గూడ ప్రజలెల్లరును ప్రసన్నముగా సన్నద్ధులై వెళ్లవలయును. ।౫॥

3277.O wonderful man you Commanding Chief you rise with your army let this (the army of foeman) offered to the thundring weapon (Trisandhi) as oblation. This oblation is liked by Trisandhi.

౩౨౭౮ శితిపదీ సం ద్యతు శరవ్యే౩యం చతుష్పదీ ।

కృత్యేఽమిత్రేభ్యో భవ త్రిషన్ధేః సహ సేనయా ।౬॥

ప. విః- శితి-పదీ । సమ్ । ద్యతు । శరవ్యా । ఇయమ్ । చతుః-పదీ । కృత్యే । అమిత్రేభ్యః । భవ । త్రి-సంధేః । సహ । సేనయా ।౬॥

పదార్థము :- (శితిపదీ) చీకటి వెలుగు లందును గతి గల [నడచునట్టి] (చతుష్పదీ) [ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములు] నాలుగు పాదములందును అధికారము గల (ఇయమ్) ఈ (శరవ్యా) బాణవిద్యయందు చతురులగు [సైన్యములు] (సం ద్యతు) [శత్రువులను] కోసివేయవలెను (కృత్యే) ఓ ఛేదనశీల సైన్యమా! (త్రిషన్ధేః) త్రిసన్ధి [మం. ౨ త్రయా కుశల సేనాపతియొక్క] (సేనయా సహ) సేనతో గూడ (అమిత్రేభ్యః) శత్రువులను సంహరించుటకు (భవ) సిద్ధముగ నుండవలయును. ।౬॥

భావార్థము :- సైన్యములన్నియును ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షముల ప్రాప్తికై ప్రధాన సేనాపతి ఆధిపత్యమున కలిసికట్టుగ శత్రుసంహారమొనర్చవలెను. ।౬॥

3278. Let this white footed, four-footed row of arrows destroy the enemies. Let this prove and to be artificial device for the destruction with the army equipped with thundering weapon (Trisandhi)

ప. విః-శితి-పదీ । సమ్ । పతతు । అమిత్రాణామ్ । అమూః । సిచః । ముహ్యన్తు । అద్య ।
అమూః । సేనాః । అమిత్రాణామ్ । ని-అర్బుదే ।౨౦॥

పదార్థము :-(శితిపదీ) ప్రకాశాంధకారములందు చలనముగల [సైన్యము] (అమిత్రాణామ్) వైరుల యొక్క (అమూః) ఆ (సిచః) సేచనమొనర్చు [సహాయక సైన్యముల]పై (సం పతతు) విరుచుకు పడవలెను (న్యర్బుదే) ఓ న్యర్బుదీ! [నిత్య పురుషార్థివగు రాజా!] (అద్య) నేడు (అమిత్రాణామ్) శత్రువులయొక్క (అమూః) అట్టి (సేనాః) సైన్యములు (ముహ్యన్తు) అచేతనులై పడిపోవలయును. ।౨౦॥

భావార్థము :-చతురుడగు సేనాపతి శత్రువుల సహాయకారులగు సైన్యములను తక్షణమే నిలిపివేసి వ్యాకుల పరచవలయును. ।౨౦॥

3292. Let the electrical device fall in these hosts of hostile men. O Nyarbudi let hosts of foemen bewildered and mazed.

౩౨౯౩ మూఢా అమిత్రా న్యర్బుదే జహ్యేషాం వరంవరమ్ ।
అనయా జహి సేనయా ।౨౧॥

ప. విః-మూఢాః । అమిత్రాః । ని-అర్బుదే । జహి । ఏషామ్ । వరమ్-వరమ్ । అనయా । జహి । సేనయా ।౨౧॥

పదార్థము :- (న్యర్బుదే) నిత్య పురుషార్థివగు రాజా! (అమిత్రాః) వైరులు (మూఢాః) భయమునందున్నారు (ఏషామ్) వీరి నుండి (వరంవరమ్) శూరులను (జహి) చంపుము (అనయా సేనయా) ఈ సేనతో [వారిని] (జహి) చంపుము. ।౨౧॥

భావార్థము :-సేనాపతి తమ సైన్యములతో శత్రువులను అచేతనపరచి వాని ముఖ్య వీరులను మట్టు పెట్టవలెను. ।౨౧॥

3293. O Nyarbudi When the enemies are mazed and confonded you be the bravest of them and kill them with this army (of ours)

౩౨౯౪ యశ్చ కవచీ యశ్చాకవచో౩ మిత్రో యశ్చాజ్మని ।
జ్యాపాశైః కవచపాశైరజ్మనాభిహతః శయామ్ ।౨౨॥

3628. Rohita, the All-creating God who has most sharp rays and is tremendously powerful pervades and overpowers the fire and the sun. He is the power who supports firmly this earth and the heavenly region. From Him the cosmic elements effect the creation.

౩౬౨౯ రోహితో దివమారుహన్మహతః పర్యర్ణవాత్ ।

సర్వా రురోహ రోహితో రుహః ॥౨౬॥

ప.వి:- రోహితః । దివమ్ । ఆ । అరుహత్ । మహతః । పరి । అర్ణవాత్ । సర్వాః । రురోహ । రోహితః । రుహః ॥౨౬॥

పదార్థము :-(రోహితః) సమస్తము నుత్పన్నమొనర్చు [పరమేశ్వరుడు] (మహతః) విశాల (అర్ణవాత్) సముద్రము [అగమ్యసామర్థ్యము] నుండి (దివమ్) వ్యవహారమును (పరి) అన్నిదిశలనుండి (ఆ అరుహత్) ప్రకట పరచినాడు (రోహితః) సమస్తమునుత్పన్నమొనర్చు [పరమేశ్వరుడు] (సర్వాః) సర్వము (రుహః) ఉత్పన్న మొనర్చునట్టి సామగ్రులను (రురోహ) ఉత్పన్న మొనర్చినాడు. ॥౨౬॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు ప్రతికార్యమునకు ఆదికారణుడై సమస్తము నుత్పన్నమొనర్చినాడు. ॥౨౬॥

3629. The sun rises above heaven from the luminous atmospheric ocean. The sun rises on all the highest peaks of height.

౩౬౩౦ వి మిమీష్వ పయస్వతీం ఘృతాచీం దేవానాం ధేనురనప స్పృగేషా ।

ఇన్ద్రః సోమం పిబతు క్షేమో అస్త్వగ్నిః ప్రస్తౌతు వి మృధో నుదస్వ ॥౨౭॥

ప.వి:- వి । మిమీష్వ । పయస్వతీమ్ । ఘృతాచీమ్ । దేవానామ్ । ధేనుః । అనప-స్పృక్ । ఏషా । ఇన్ద్రః । సోమమ్ । పిబతు । క్షేమః । అస్తు । అగ్నిః ప్ర । స్తౌతు । వి । మృధః । నుదస్వ ॥౨౭॥

పదార్థము :- ఓ విద్వాంసా! (పయస్వతీమ్) ఉత్తమ అన్నముగల [మరియు] (ఘృతాచీమ్) జలమునందించు [ప్రకృతిని] (వి) వివిధరీతులుగ (మిమీష్వ) కొలువుము [కొలంవేయుము] (ఏషా) ఈ (దేవానామ్) విద్వాంసుల (అనపస్పృక్) నిలుపుచేయునట్టి (ధేనుః) తృప్తిపొందించు [గోవువంటిది] (ఇన్ద్రః) ఐశ్వర్యవంతులగు [ఈ మనుష్యులు] (సోమమ్) అమృతము (పిబతు) పానమొనర్చవలెను (క్షేమః) సకుశలము

పదార్థః:- (సుగభస్తయః) శోభనకర్మాణః (నరః) నేతారో జనాః (యది) యదా (సనీళాభిః) బలయుక్తైః (దశభిః) దశేన్ద్రియైః (కామ్యమ్) సర్వకామప్రదమ్, (మధు) ఆనన్దరూపం పరమాత్మానమ్ (జఠరే) అన్తఃకరణే (మృజన్తి) ధ్యానవిషయం కుర్వన్తి తదా (బహవః) ప్రచురాః (మనీషిణః) యోగినః (సాకం, వదన్తి) యుగపదేవ ఉచ్చారయన్తి. కిం తత్ వదన్తి (ఇన్ద్రస్య) ఐశ్వర్యస్య (సోమమ్) ఉత్పాదకం పరమాత్మానమ్ (ఆదుహుః) యూయం సాక్షాత్కురుత. ॥౨॥

పదార్థము:- (యది) ఎపుడు (బహవో, మనీషిణః) బుద్ధిశాలురు (సాకమ్) తోడ్తో (వదన్తి) ఆయన యశోగానము నొనర్చెదరో, అపుడు (ఇన్ద్రస్య) కర్మయోగి (జఠరే) అంతఃకరణములో (సోమమ్) శాంతి స్వరూపుడగు పరమాత్మ (దుహుః) పరిపూర్ణుడై యుండును మరియు (సుగభస్తయో, నరః) భాగ్యశాలురు (యదా) ఎపుడు (మృజన్తి) ఆయన సాక్షాత్కారమొనర్చుకొందురో, అపుడు (సనీళాభిర్దశభిః) శక్తివంతమగు ఇంద్రియములచే (కామ్యమ్, మధు) యథేచ్ఛగా ఆనందముచే లాభపడుదురు. ॥౨॥

భావార్థము:- కర్మయోగులగు సాధకులు ఆ పరమాత్మను సాక్షాత్కారమొనర్చుకొను నప్పుడు వారిలో సామాజిక బలముత్పన్నమగును. అనగా అనేక శ్రద్ధాళువుల సాంగత్యమేర్పడును, వారెల్లరును పరమాత్మ యశోగానము నొనర్చెదరు. ॥౨॥

8341. Many wise men utter the songs of praise in one tune while they prepare the divine elixir and the resplendent self-drinks this milk to his heart's content. (Prior to effusion), the fair-armed men cleanse the plant of the delightful exhilarating juice with their ten fingers. 2

ఋషిః – హరిమన్తః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౪౨. అరమమాణో అత్యేతి గా అభి సూర్యస్య ప్రియం దుహితుస్తిరో రవమ్ ।
అన్వస్మై జోషమభరద్వినఙ్గసః సం ద్వయీభిః స్వసృభిః క్షేతి జామిభిః ॥౩॥

పదవిభాగః:- అరమమాణః । అతి । ఏతి । గాః । అభి । సూర్యస్య । ప్రియమ్ । దుహితుః । తిరః । రవం । అను । అస్మై । జోషమ్ । అభరత్ । విన+ఙ్గసః । సమ్ । ద్వయీభిః । స్వసృ+భిః । క్షేతి । జామి+భిః ॥౩॥

పదార్థః:- (అరమమాణః) జితేన్ద్రియః కర్మయోగీ (గాః) ఇన్ద్రియాణి (అత్యేతి) అతిక్రామతి (సూర్యస్య, ప్రియమ్, దుహితుః) రవేః ప్రియాయా ఉషాయాః (అభి) సమ్ముఖమ్ (తిరోరవమ్) శబ్దాయమానః సన్ స్థిరో భవతి। అథ చ స కర్మయోగీ (ద్వయీభిః, స్వసృభిః) ఏకేన మనసాఽఽవిర్భావాత్స్వసృభావం దధన్త్యై

కర్మయోగస్య ద్వే వృత్తీ (జామిభిః) యే యుగలరూపేణ వర్తమానే తాభ్యామ్ (సంక్షేతి) విచరతి. (వినఙ్గసః) స్తోతా (అస్మై) కర్మయోగినే (జోషమ భరత్) ప్రీత్యా సంసేవతే. ॥3॥

పదార్థము:- (అరమమాణః) జితేంద్రియుడగు కర్మయోగి (గాః) ఇంద్రియములను (అత్యేతి) అతిక్రమించును (సూర్యస్య, ప్రియమ్, దుహితుః) సూర్యుని ముద్దులకూతురు ఉష సమ్ముఖమున (తిరోరనమ్) శబ్దాయమానమగుచు స్థిరమగును, మరియు ఆ కర్మయోగి (ద్వయీభిః, స్వసృభిః) కర్మయోగముయొక్క రెండు వృత్తులు అవి ఒక్క మనుస్సుతో ఉత్పన్నమగు కారణమున స్వసృభావమును ధరించియున్నవి. మరియు (జామిభిః) జంటరూపములోనుండును అటులనే (సంక్షేతి) విహరించుచుండును (వినఙ్గసః) స్తోతలు (అస్మై) ఆ కర్మయోగికొరకు (జోషమ భరత్) ప్రేమచేసేవించుకొనుచుందురు. ॥3॥

భావార్థము:- జితేంద్రియుల యశస్సును స్తోతలు గానమొనర్చుచుందురు. ఏలనన వారి చేతిలో ఇంద్రియరూప అశ్వముల కళ్లెము లుండును. ఈ అభిప్రాయముతోనే ఉపనిషత్తులో 'సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమంపదమ్' అట్టివ్యక్తులు మాత్రమే ఈ సంసారరూప మార్గమునుదాటి విష్ణు (పరమాత్మ) పరమపదమును ప్రాప్తించు కొనగలుగుదురు. ॥3॥

8342. Unresting, on his way, this divine elixir proceeds further and is mixed with cow's milk. When effused and filtered, the juice utters a cry, dear to dawn, the daughter of the sun. The praisers, meanwhile, sing the songs of praise to delight him. The plant is cleansed with the kindred fingers of both the hands. 3

ఋషిః – హరిమన్తః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౪౩. నృధూతో అద్రిషుతో బర్హిషి ప్రియః పతిర్గవాం ప్రదివ ఇన్దుర్ఋత్వియః ।
పురంధివాన్మనుషో యజ్ఞసాధనః శుచిర్ధియా పవతే సోమ ఇన్ద్ర తే ॥౪॥

పదవిభాగః:- నృ+ధూతః । అద్రి+సుతః । బర్హిషి । ప్రియః । పతిః । గవాం । ప్ర+దివః । ఇన్దుః । ఋత్వియః । పురన్ధి+వాన్ । మనుషః । యజ్ఞ+సాధనః । శుచిః । ధియా । పవతే । సోమః । ఇన్ద్రః । తే ॥౪॥

పదార్థః:- (ఇన్ద్ర) హే కర్మయోగిన్! (నృధూతః) సర్వకమ్పకః (అద్రిషుతః) సంస్కృతేన్ద్రియైః సాక్షాత్కృతస్తథా (బర్హిషి) యజ్ఞేషు (ప్రియః) ప్రియకారకః (గవామ్, పతిః) లోకలోకాన్తరస్య భర్తా తథా (ప్రదివః) ద్యులోకస్య (ఇన్దుః) ప్రకాశకః (ఋత్వియః) త్రికాలజ్ఞ (పురన్ధివాన్) సర్వజ్ఞ (మనుషః) మనుష్యేభ్యః (యజ్ఞసాధనః)జ్ఞానయజ్ఞకర్మయజ్ఞాదిదాయకయః సః (సోమః) పరమేశ్వరః (శుచిర్ధియా) శుద్ధబుద్ధ్యా సాక్షాత్కృతః సః (తే) త్వామ్ (పవతే) పవిత్రయతి. ॥౪॥

పదార్థము:- (పునర్భువః) నిరంతరము అభ్యాసమొనర్చుకొను (గావో, మతయః) బుద్ధిరూప ఇంద్రియవృత్తులు (సంయతః) సంయమనము (ఇంద్రియ నిగ్రహము)ను పొందుచు (ఋతస్య, యోనా, సదనే) సత్యరూపమగు యజ్ఞములో స్థిరమగు (ఈమ్) ఆ పరమాత్మను (సంయన్తి) ప్రాప్తిగలిగించును. మరియు (మనీషిణః) బుద్ధిశాలురగు (అపసః) కర్మయోగులు (కవయః) ప్రపంచమంతటిని విస్తారపరచునట్టి (అక్షితమ్) క్షయరహితుడగు పరమాత్మను (బృహన్తి) సాక్షాత్కారమొనర్చుకొందురు. ॥౬॥

భావార్థము:- సర్వాధారుడు సర్వేశ్వరుడగు పరమాత్మజ్ఞానమును పొందువారు మాత్రమే ఆయన సత్యరూపమగు యజ్ఞమునకు ఋత్విజులు కాగలుగుదురు. ॥౬॥

8345. The poet seers, the experienced performers of holy ceremonial rites milk forth the sap of spirituality from the plants, loud-sounding and undecaying. The cows, bearing calves anew, furnish milk all along, and the wise worshippers, gathering together, effuse out the elixir at the sacred spots of sacrifice. 6

ఋషిః – హరిమన్తః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౪౬. నాభా పృథివ్యా ధరుణో మహో దివో౩ఽపామూర్మౌ సిన్ధుష్వన్తరుక్షితః ।
ఇన్ద్రస్య వజ్రో వృషభో విభూవసుః సోమో హృదే పవతే చారు మత్సరః ॥౭॥

పదవిభాగః:- నాభా । పృథివ్యాః । ధరుణః । మహః । దివః । అపామ్ । ఊర్మౌ । సిన్ధుషు । అన్తః । ఉక్షితః । ఇన్ద్రస్య । వజ్రః । వృషభః । విభు+వసుః । సోమః । హృదే । పవతే । చారు । మత్సరః ॥౭॥

పదార్థః:- (ఇన్ద్రస్య, వజ్రః) రుద్రరూపః (వృషభః) కామానాం వర్షకః (విభూవసుః) పూర్ణైశ్వర్యయుక్తః (చారు, మత్సరః) సర్వోపరి ప్రమోదరూపః పూర్వోక్తః (సోమః) జగదీశ (హృదే) మద్హృదయం (పవతే) పవిత్రయతు. (పృథివ్యా, నాభా) యః పరమేశ్వరః పృథ్వ్యా నాభౌ స్థిరః, అథ చ (మహో దివః) మహతో ద్యులోకస్య (ధరుణః) ధారకోస్తి. తథా (అపామూర్మౌ) జలతరఙ్గేషు (సిన్ధుషు) సముద్రేషు చ (అన్తరుక్షితః) అభిషిక్తోస్తి స పరమాత్మా మాం పవిత్రయతు. ॥౭॥

పదార్థము:- (ఇన్ద్రస్య, వజ్రః) రుద్రరూపుడగు పరమాత్మ (వృషభః) సకల కామితములను పుష్టిపరచువాడు, మరియు (విభూవసుః) పరిపూర్ణఐశ్వర్యవంతుడు, మరియు (చారు, మత్సరః) సర్వోన్నతమైన ఆనందముకల ఆ (సోమః) పరమాత్మ (హృదే) మా హృదయములను (పవతే) పవిత్ర పరచవలెను. (పృథివ్యా, నాభా) ఆ పరమాత్మ పృథివి నాభియందు స్థిరమై యున్నాడు. మరియు (మహోదివః) గొప్ప ద్యులోకమును

ధారణమొనర్చు, మరియు (అపాముర్మౌ) జలముల తరంగములలో, మరియు (సిన్ధుషు) సముద్రములలో, (అన్తరుక్షితః) అభిషేకించబడినది. ఆ గుణవిశిష్టుడగు పరమాత్మ మమ్ము పవిత్రపరచుగాక. ॥౭॥

భావార్థము:- అట్టి గుణ సంపన్నుడగు పరమాత్మను ఉపాసించువారు, మరియు ఆయనయందు దృఢమగు విశ్వాసమునుంచు వారిని పరమాత్మ అవశ్యముగా పవిత్రపరచగలడు. మరియు విశ్వాసరహితులై ఆయన నియమముల నుల్లంఘించువారి మదమును పరమాత్మ చూర్ణమొనర్చుటకు వజ్రమువలె సిద్ధమగును. ॥౭॥

8346. The plant of this elixir of divine love, the supporter of the vast heaven, is placed upon the navel of the earth and is moistened (and cleansed) amongst the rivers in the wave of the waters. It is like the bolt of justice in the hands of the resplendent self. The elixir is the showerer of benefits and the possessor of wealth. The auspicious elixir distils into the heart (of the resplendent self) and exhilarates. 7

ఋషిః - హరిమన్తః ॥ దేవతా - పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః - జగతీ ॥ స్వరః - నిషాదః॥

౮౩౪౭. స తూ పవస్వ పరి పార్థివం రజః స్తోత్రే శిక్షన్నాధూన్వతే చ సుక్రతో ।
మా నో నిర్భాగ్వసునః సాదనస్పృశో రయిం పిశఙ్గం బహులం వసీమహి ॥౮॥

పదవిభాగః:- సః । తు । పవస్వ । పరి । పార్థివమ్ । రజః । స్తోత్రే । శిక్షన్ । ఆ+ధూన్వతే । చ । సుక్రతో ఇతి సు+క్రతో । మా । నః । నిః । భాక్ । వసునః । సాదన+స్పృశః । రయిమ్ । పిశఙ్గమ్ । బహులమ్ । వసీమహి ॥౮॥

పదార్థః:- (సుక్రతో) హే శోభనయజ్ఞప్రభో జగన్నియన్తః. (సః) పూర్వోక్తస్త్వమ్ (తు) ఝటితి (పార్థివం) పృథ్వీలోకస్య తథా (రజః) అన్తరిక్షలోకస్య (పరి) చతుర్దిక్షు (పవస్వ) మాం పవిత్రయ. అథ చ (ఆధూన్వతే, స్తోత్రే) కమ్పితమ్ స్తోతారం మామ్ (శిక్షన్) శిక్షయన్ పవిత్రయ. తథా (సాదనస్పృశః) యన్మన్దిరశోభారూపం (వసునః) ధనమ్ వర్తతే తేన (నః) అస్మాన్ (మా నిర్భాక్) అవియుక్తాన్ కురు. అతః పిశఙ్గమ్, బహులమ్, రయిమ్) స్వర్ణాదియుతమ్ బహుధనమ్ (వసీమహి) వయం ప్రాప్నుమః. ॥౮॥

పదార్థము:- (సుక్రతో) శుభకర యజ్ఞేశ్వరుడవగు ఓ జగదీశా! (సః) నీవు (తు) శీఘ్రముగ (పార్థివమ్) పృథివీలోకము, మరియు (రజః) అంతరిక్షలోకముల (పరి) నలువైపులనుండి (పవస్వ) మమ్ము పవిత్రపరచుము. మరియు (ఆధూన్వతే, స్తోత్రే) కంపాయమానమై, స్తుతియొనర్చుచున్న మాకు (శిక్షన్) శిక్షణనిచ్చుచు నీవు పవిత్ర పరచుము. మరియు (సాదనస్పృశః) గృహమునకు శుభములను గలిగించు

పదార్థము:- (సత్యస్య, నావః) సత్యముయొక్క నౌకారూప యజ్ఞమును (సుకృతమ్) శుభకర్మలొనర్చువారిని (అపీపరన్) ఐశ్వర్యములచే పరిపూర్ణపరచును (స, సోమః) ఆ పరమాత్మ (మూర్ధ్నః) సర్వోన్నతమైన (త్రీణి) మూడు లోకముల (ఆరభే) ప్రారంభము కొరకు (అసురశ్చక్రే) అసురులను చేసినాడు. మరియు (ద్రుహ్యస్య) కర్మయజ్ఞముయొక్క (నక్వే) పైస్థానమున నున్న (ధమతః) ప్రతిదినము కర్మల నాచరించుటలో తత్పరులగు కర్మయోగులను చేసినాడు ఆ కర్మయోగి (ఋతస్య,యోనా) యజ్ఞరూప కార్యములో (సమస్వరన్) ప్రయత్నమొనర్చుచు (నమరన్తః) ప్రాపంచిక యాత్ర నొనర్చుచుండును. ఆ కర్మయోగులను పరమాత్మ (నాభయః) నాభిస్థానీయులనుగ చేసినాడు. ॥౧॥

భావార్థము:- ఈ మంత్రములో అసురుల మూడు లోకములను వర్ణించబడినది. కామము, క్రోధము, లోభ మనునవియే ఆ మూడు లోకములు. మరియు ఇందుకు విపరీతముగా కర్మయోగులను యజ్ఞముయొక్క 'నాభి' మరియు యజ్ఞముయొక్క 'ముఖ' రూపమని వర్ణించబడినది. ॥౧॥

8349. With a characteristic sound, the streams of the rushing divine love flow to the receptacles placed at the center of the sacrifice. This powerful elixir has overwhelmed the three worlds with its functions. The boats of ever-true divine love fulfill the aspirations of the accomplishers of noble deeds. 1

ఇపుడు అసురుల నింద, కర్మయోగుల ప్రశంసను గూర్చిన విషయము.

ఋషి: – పవిత్రః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౫౦. సమ్యక్సమ్యఞ్చో మహిషా అహేషత సిన్ధోరూర్మావధి వేనా అవీవిపన్ ।
మధోర్ధారాభిర్జనయన్తో అర్కమిత్ప్రియామిన్ద్రస్య తన్వమవీవృధన్ ॥౨॥

పదవిభాగః:- సమ్యక్ । సమ్యఞ్చః । మహిషాః । అహేషత । సిన్ధోః । ఊర్మౌ । అధి । వేనాః । అవీవిపన్ । మధోః । ధారాభిః । జనయన్తః । అర్కమ్ । ఇత్ । ప్రియామ్ । ఇన్ద్రస్య । తన్వమ్ । అవీవృధన్ ॥౨॥

పదార్థః:- (మహిషాః) మహాన్తో జనాః (వేనాః) అభ్యుదయాభిలాషిణః (సమ్యఞ్చః) సంగతిమన్తః (సిన్ధోరూర్మావధి) సంసారసాగరేస్మిన్ (సమ్యక్) సుతరాం (అహేషత) వృద్ధిం ప్రాప్నువన్తి. అథ చ (అవీవిపన్) దుష్టాన్కమ్పయన్తి చ. (మధోర్ధారాభిః) ఐశ్వర్యస్య ధారాభిః (జనయన్తః) ప్రకటయన్తః (అర్కమిత్) అర్చనీయం పరమాత్మానమ్ ప్రాప్నువన్తః (ప్రియామిన్ద్రస్య, తన్వమ్) ఈశ్వరస్య ప్రియమైశ్వర్యమ్ (అవీవృధన్) వర్ధయన్తి.॥౨॥

పదార్థము:- (మహిషాః) మహాత్ములు (సమ్యఞ్చః) సాంగత్యమొనర్పదగినవారు (సమ్యక్)

...(స్వర్యామనధి) ఈ సంసార సాగరములో (వేనాః) అభ్యుదయమును కోరువారు (మహేషత) వృద్ధిని పొందుదురు. మరియు (అనీనిసస్) దుష్టులను కంపింపజేయుదురు (మధోర్ధారాభిః) ఐశ్వర్యముల ధారలతో (జనయన్తః) ప్రత్యక్షమగుచు, మరియు (అర్కమిత్) అర్చింపదగిన పరమాత్మను ప్రాప్తించుకొనగలరు (ప్రియమిన్ద్రస్య, తన్వమ్) ఈశ్వరుని ప్రియ ఐశ్వర్యములను (అవీవృధన్) పెంపొందించుచుందురు. ॥౨॥

భావార్థము:- పరమాత్మ మహత్వమును ధారణమొనర్చి మహాత్ములైనవారు ఈభవసాగరముయొక్క అలలనుండి తీరమునకు చేరుదురు. మరియు పరమాత్మయొక్క యశస్సును గానమొనర్చుచు ఇతులనుకూడ అభ్యుదయ శాలురనొనర్చి ఈ భవసాగర ప్రవాహము నుండి తీరమునకు చేరుదురు. ॥౨॥

8350. The mighty assembled devotees send forth their invocations together; desirous of happiness, they cleanse the plant in the waves of the river (or mix water in the effused juice). Reciting praises, they nourish the splendorous body of the resplendent self with the streams of the exhilarating spiritual elixir. 2

ఋషిః – పవిత్రః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౫౧. పవిత్రవన్తః పరి వాచమాసతే పితైషాం ప్రత్నో అభి రక్షతి వ్రతమ్ ।
మహః సముద్రం వరుణస్తిరో దధే ధీరా ఇచ్ఛేకుర్ధరుణేష్వారభమ్ ॥3॥

పదవిభాగః:- పవిత్ర+వన్తః । పరి । వాచమ్ । ఆసతే । పితా । ఏషామ్ । ప్రత్నః । అభి । రక్షతి । వ్రతమ్ । మహః । సముద్రమ్ । వరుణః । తిరః । దధే । ధీరాః । ఇత్ । శేకుః । ధరుణేషు । ఆ+రభమ్ ॥3॥

పదార్థః:- (పవిత్రవన్తః) పుణ్యకర్మాణః కర్మయోగినః (పరివాచమ్) వేదవాచమ్ (ఆసతే) ఆశ్రయన్తి (ఏషామ్) అమీషాం కర్మయోగినామ్ (ప్రత్నః) ప్రాచీనః (పితా) పరమాత్మా (వ్రతమ్) ఏషాం సద్వ్రతమ్ (అభిరక్షతి) రక్షతి. అథ చ తదభిముఖమ్ (మహః, సముద్రమ్) మహాన్తం సంసారసాగరమిమమ్ (వరుణమ్) వరుణరూపేణ స్వతరఙ్గేషు నిమజ్జయితుముద్యతమ్ (తిరోదధే) పరమాత్మా తిరస్కరోతి. తథా (ధరుణేషు) కర్మయోగజ్ఞానయోగాదిసాధనేషు (ఆరభం) ఆరమ్భం కర్తుమ్ (ధీరాః) ధీరాః పురుషాః (ఇత్) ఏవ (శేకుః) సమర్థా భవన్తి, నాన్యే. ॥3॥

పదార్థము:- (పవిత్రవన్తః) ఆ పుణ్యకార్యము లొనర్చు కర్మయోగులు (పరివాచమ్) వేదవాణులను (ఆసతే) ఆశ్రయించెదరు (ఏషామ్) ఈ కర్మయోగుల (ప్రత్నః) ప్రాచీనుడగు (పితా) పరమాత్మ (వ్రతమ్) ఆ వ్రతమును (అభిరక్షతి) రక్షణచేయును. మరియు వారియెదుట (మహః, సముద్రమ్) ఈ మహాప్రపంచరూప

(శోచన్తోఽవ్రతాన్) వ్రతహీనులు, శోకశీలురు మున్నగు నీచులను (సందహన్తి) చక్కగా కాల్చివేయును. మరియు ఎవరు (మాయయా) తమ అపూర్వశక్తిచే (ఇన్ద్రద్విష్టామప, ధమన్తి) ఈశ్వరాజ్ఞలను భంగమొనర్చు రాక్షసులను నాశమొందించును. మరియు ఏరాక్షసులు (అసిక్నీమ్) రాత్రి అంధకారమువలె (భూమనః) భూలోక, మరియు (దివః) ద్యులోకముల (పరి) నలుదిశలందు (త్వచమ్) చర్మమువలె నుందురో వారిని నాశమొందించు వారిని మాతా పితరులని యుందురు. ॥౫॥

భావార్థము:- ఈ ప్రపంచములో మనుష్యులు నాల్గువిధములుగ శిక్షణను పొందుదురు. ఆ నాల్గు విధములు తల్లి, తండ్రి, ఆచార్యులు, గురువు ఈనలుగురి ద్వారా శిక్షణను పొందుదురు. కావుననే ఉపనిషత్తులో 'మాతృమాన్, పితృమాన్, ఆచార్యవాన్, పురుషో వేద' అనిచెప్పబడినది. ॥౫॥

ఇరువది తొమ్మిదవ వర్గము సమాప్తము.

8353. The rays from the halo of divine love emanate from the fatherly heaven and come down to the motherly earth, illumined by the hymn of praise. These actinic emanations consume the impious ones and drive away dark evils despised by the resplendent self, from earth and heaven by their wisdom. 5

అథ త్రింశో వర్గః ॥30॥

ఋషిః – పవిత్రః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౫౪. ప్రత్నాన్మానాదధ్యా యే సమస్వరఞ్ఛ్లోకయన్త్రాసో రభసస్య మన్తవః ।
అపానక్షాసో బధిరా అహాసత ఋతస్య పన్థాం న తరన్తి దుష్కృతః ॥౬॥

పదవిభాగః:- ప్రత్నాత్ । మానాత్ । అధి । ఆ । యే । సం+అస్వరన్ । శ్లోక+యన్త్రాసః । రభసస్య । మన్తవః । అప । అనక్షాసః । బధిరాః । అహాసత । ఋతస్య । పన్థాం । న । తరన్తి । దుః+కృతః ॥౬॥

పదార్థః:- (అనక్షాసః) అజ్ఞానినో జనాః (వధిరాః) యే హితముపదేశం న శృణ్వన్తి తే (ఋతస్య) సత్యస్య (పన్థాం) మార్గం (అపాహాసత) ఉజ్ఝన్తి. (దుష్కృతః) తే దుష్టాచారిణోఽస్య భవసాగరస్యోర్మిం (న, తరన్తి) తరితుం న శక్నువన్తి. అథ చ (యే) యే నరాః (ప్రత్నాన్మానాత్) ప్రాచీనాదాప్తపురుషాత్ (అధ్యా) ఆగతాన్ ఉపదేశాన్ (సమస్వరన్) పాలయన్తః (శ్లోకయన్త్రాసః) సజ్జనైః సఙ్గతాస్సన్తిద తథా (రభస్య, మన్తవః) పరమాత్మాజ్ఞాపాలకాస్తేఽస్యభవసాగరస్యోర్మిం తరన్తి. ॥౬॥

పదార్థము:- (అనక్షాసః) అజ్ఞానులు (బధిరాః) హితోపదేశములనుకూడ వినలేనివారు (ఋతస్య,పన్థా) సత్యమార్గమును (అపాహసత) వదలివేయు (దుష్కృతః) ఆ దురాచారులు ఈ భవసాగరపు తరంగములను (న,తరన్తి) తరించ జాలరు. మరియు (యే) ఎవరు (ప్రత్నాత్) ప్రాచీన (మానాత్) ఆప్తుల ద్వారా (అధ్యా) వచ్చినట్టి ఉపదేశములను (సమస్వరన్) పాలనమొనర్చుచు (శ్లోకయన్త్రాసః) సత్పురుషుల సాంగత్యమున నుండెదరో, మరియు (రభస్య, మన్తవః) పరమాత్మ ఆజ్ఞలను పాలించుచుండురో, అట్టివారే ఈ భవసాగరమును దాటివేయ గలుగుదురు. ॥౬॥

భావార్థము:- ఆప్తుల ఉపదేశములపై విశ్వాసముంచు వారిని, మరియు సామాజిక శక్తిని ధరించువారిని పరమాత్మ నిరంతరము రక్షణ చేయుచుండును. ॥౬॥

8354. The fast-moving bright rays worthy of all praise, emanating from the halo of divine love move in unison across the mid space. They avoid blind, as well as the deaf. The wicked (persons) hesitate to traverse the path of eternal truth. 6

ఋషిః – పవిత్రః ॥ దేవతా – పవమానః సోమః ॥ ఛన్దః – నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః – నిషాదః॥

౮౩౫౫. సహస్రధారే వితతే పవిత్ర ఆ వాచం పునన్తి కవయో మనీషిణః ।
రుద్రాస ఏషామిషిరాసో అద్రుహః స్పశః స్వఞ్చః సుదృశో నృచక్షసః ॥౭॥

పదవిభాగః:- సహస్రఽధారే । విఽతతే । పవిత్రే । ఆ । వాచమ్ । పునన్తి । కవయః । మనీషిణః । రుద్రాసః । ఏషాం । ఇషిరాసః । అద్రుహః । స్పశః । సుఽఅఞ్చః । సుఽదృశః । నృఽచక్షసః ॥౭॥

పదార్థః:- (నృచక్షసః) కర్మయోగీ తథా (సుదృశః) జ్ఞానయోగీ (స్వఞ్చః) గతిశీలస్తథా (స్పశః) మేధావాన్ (అద్రుహః) అద్రోగ్ధా (ఇషిరాసః) గమనశీలః (రుద్రాసః) పరమాత్మనో న్యాయపాలనాయ రుద్రరూపో భవతి. (ఏషామ్) జ్ఞానయోగికర్మయోగినాం సదైవ పరమాత్మా రక్షకో భవతి. అథ చ తే (సహస్రధారే, వితతే) అత్యానన్దమయే విస్తృతే (పవిత్రే) పూతే పరమాత్మని (వాచమాపునన్తి) స్వీయవాచం తస్యోపాసనయా పవిత్రయన్తి. పూర్వోక్తా విద్వాంసః ఏవ (మనీషిణః) మనస్వినస్తథా (కవయః) క్రాన్తదర్శినోభవన్తి. ॥౭॥

పదార్థము:- (నృచక్షసః) కర్మయోగి, మరియు (సుదృశః) జ్ఞానయోగులు (స్వఞ్చః) గతిశీలురు, మరియు (స్పశః) బుద్ధిశాలురు (అద్రుహః) ఎవ్వరికిని ద్రోహము చేయనివారు, మరియు (ఇషిరాసః) గమనశీలురు (రుద్రాసః) పరమాత్మయొక్క న్యాయమును పాలించుటకై రుద్రరూపమును ధరించు (ఏషామ్) ఇట్టి గుణసంపన్నులను పరమాత్మ నిరంతరము రక్షణ చేయుచుండును. మరియు అట్టివారు (సహస్రధారే, వితతే) అనంత ఆనందమయుడు, విస్తృతముగు (పవిత్రే) పవిత్రుడగు పరమాత్మయందు (వాచమాపునన్తి)

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అస్మత్రా- ఇన్ద్రవాహః) అస్మాసు- ఐశ్వర్యవన్తం పరమాత్మానం వహన్తి ప్రాపయన్తి యే తే (ఉగ్రాసః) తపస్వినః, తేజస్వినో వా (తవిషాసః) ఆత్మబలవన్తః, శస్త్రాస్త్రబలవన్తో వా (సధమాదః) సహైవ హర్షమనుభవన్తః, ఉపాసకాః, రాజకర్మసహాయకాః, ప్రముఖసభాసదో వా (ఏనం నృపతిమ్) ఏతం ముముక్షూణాం పాలకమ్, ప్రజాజనానాం పాలకమ్ (వజ్రబాహుమ్) ఓజ ఏవ సంసారవహనశక్తిర్యస్య శస్త్రం వా తం తేజస్వినం ప్రతాపినం వా (ఉగ్రమ్) ఉదూర్ణం ప్రవృద్ధం వా (ప్రత్యక్షసమ్) విరోధినో బలహీనకర్తారమ్ (వృషణమ్) సుఖవర్షకమ్ (సత్యశుష్మమ్) అవినశ్వరాత్మబలవన్తం పరమాత్మానం రాజానం వా (ఈమ్- ఆవహన్తు) అవశ్యం సమన్తాత్ ప్రాపయన్తి, నేతరే. ॥3॥

పదార్థము:-(నృపతిమ్) నరులపాలకుడు (వజ్రబాహుమ్) వజ్రమును కిరణములందు ధరించువాడు (ఉగ్రమ్) ప్రచండమగు (ప్రత్యక్షసమ్) ఇతరతేజములను చిన్నవిగా చేయునట్టి (సత్యశుష్మమ్) సత్యబలము గలవాడు (వృషభమ్) వృష్టికి కారణభూతుడు (ఏవమ్) ఈ సూర్యుని (ఉగ్రాసః) ప్రచండ (తవిషాసః) శక్తిశాలి (సధమాదః) తోడుగానుండునట్టి (ఇన్ద్రబాహః) సూర్యకిరణములను (అస్మత్రా) మా ఎదుటికి (ఆ, ఈమ్, వహన్తు) తెచ్చును. ॥3॥

భావార్థము:- కిరణములలో వజ్రమును ధరించు ప్రచండశక్తిశాలియగు సూర్యుని ఆతని ప్రఖరమగు రశ్మలు మా యెదుటకి తెచ్చును. ॥3॥

9251. May the fierce, vigorous and co-exulting horses of the sun, bring Him near to us; He, the king of men, is armed with the bolt of justice; He verily is the conqueror of evils, the showerer of benefits, and the possesser of real vigor. 3

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- విరాడ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౨. ఏవా పతిం ద్రోణసాచం సచేతసమూర్జః స్కమ్భం ధరుణ ఆ వృషాయసే ।
ఓజః కృష్వ సం గృభాయ త్వే అప్యసో యథా కేనిపానామినో వృధే ॥౪॥

పదవిభాగః:- ఏవ । పతిమ్ । ద్రోణ+సాచమ్ । స+చేతసమ్ । ఊర్జః । స్కమ్భమ్ । ధరుణే । ఆ ।
వృష+యసే । ఓజః । కృష్వ । సమ్ । గృభాయ । త్వే ఇతి । అపి । అసః । యథా ।
కే+నిపానామ్ । ఇనః । వృధే ॥౪॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ఏవ) అత ఏవ యతస్త్వమ్ (ధరుణే- ఆవృషాయసే) సంసారస్య రాష్ట్రస్య వా ధారణనిమిత్తం బలం ప్రసారయసి, తస్మాత్ త్వామ్ (ద్రోణసాచమ్) ద్రవన్తి కర్మకరణాయ ప్రాణినః ప్రజాజనాశ్చ యస్మిన్ తస్య సంసారస్య రాష్ట్రస్య వా సాచయితారం గమయితారం చాలయితారమ్ "సచతి గతికర్మా" [నిఘ.౨.౧౪] (సచేతసమ్) సర్వజ్ఞం సదా సావధానం వా (ఊర్జః స్కమ్భమ్ బలస్య

బలపతిత్వాధారభూతమ్ (పతిమ్) పాలకం త్వాం పరమాత్మానం రాజానం వా వయముపాస్మహే సేవామహే వేతి శేషః (సంగృభాయ) త్వమస్మాన్ స్వస్మిన్ స్వాధారే వా సమ్యక్ గృహాణ (ఓజః కృధ్వ) అస్మాసు-అధ్యాత్మబలం సాహసం వా సమ్పాదయ (త్వే-అపి) వయం త్వయి- ఆశ్రితాః స్మః (యథా కేనిపానాం వృధే- ఇనః-అసః) యతో హి త్వమస్మాకం మేధావినం స్తోతౄణాం ప్రశంసకానాం వా "కేనిపః-మేధావినామ" [నిఘ.౩.౧౫] వృద్ధయే- ఈశ్వరః-స్వామీ "ఇన ఈశ్వరనామ" [నిఘ.౨.౨౨] అసి. ॥౪॥

పదార్థము:- (ఏవ) ఈ ప్రకారముగా సూర్యుడు (పతిమ్) పాలకుడు (ద్రోణసాచమ్) ప్రాణముల రక్షకుడు (సచేతనమ్) లోకుల చింతనచేయువాడు (ఊర్జః) బలము, మరియు శక్తియొక్క (స్కమ్భమ్) ఆధారమును, మరియు (సోమమ్) ఉత్పాదన శక్తిని (ధరుణే) ఆకాశములో (ఆ వృషాయసే) ధారణమొనర్చును (మహ్యామ్) నాకు (ఓజః) ఓజోశక్తిని (కృధ్వ) ఇచ్చును (త్వే) వానిలో మనను కూడ (సంగృభాయ) చేర్చుకొనును (నిపానామ్) మేధావుల (వృధే) వృద్ధికొరకు (అపి) కూడ (యథా) యథావతుగా (ఇనః) సమర్థుడు (అసః) అగును. ॥౪॥

భావార్థము:- ఈ విధముగా సూర్యుడు పాలకుడు, ప్రాణముల రక్షకుడు, బలములను ధరించు వాడునయ్యి ఉత్పాదన శక్తిని అంతరిక్షములో ధారణమొనర్చును. ఆయన పరాక్రమము నిచ్చును. మనలను ఆయన తనలో చేర్చుకొనుచుండును. మరియు మేధావులు వృద్ధియందు యథావతుగా సమర్థుడై యుండును. ॥౪॥

9252. Verily, O Lord of resplendence, you preserve in your vast form the productive power which protects life and provides intelligence and strength to all; may you bestow upon us vigour, keep us in your protection, for you, as a Lord, are the inspirer and joy giving to all wise and virtuous. 4

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౩. గమన్నస్మే వసూన్యా హి శంసిషం స్వాశిషం భరమా యాహి సోమినః ।
త్వమీశిషే సాస్మిన్నా సత్సి బర్హిష్యనాధృష్యా తవ పాత్రాణి ధర్మణా ॥౫॥

పదవిభాగః:- గమన్ । అస్మే ఇతి । వసూని । ఆ । హి । శంసిషమ్ । సు+ఆశిషమ్ । భరమ్ । ఆ । యాహి । సోమినః । త్వమ్ । ఈశిషే । సః । అస్మిన్ । ఆ । సత్సి । బర్హిషి । అనాధృష్యా । తవ । పాత్రాణి । ధర్మణా ॥౫॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అస్మే వసూని హి- అగమన్) అస్మభ్యం వాసయోగ్యాని ధనాన్యవశ్యమాగచ్ఛన్తు-ప్రాప్నువన్తు (సు- ఆశిషం శంసిషమ్) శోభనం ప్రార్థనావచనం ప్రశంసామి (సోమినః- భరమ్- ఆయాహి) ఉపాసనారస-సమర్పిణః, ఉపహారసమర్పిణో వా అధ్యాత్మభావం భరన్తి యస్మిన్, తస్మిన్

హృదయే ప్రాప్నుహి, యద్వా- ఐశ్వర్యధరే రాష్ట్రపదే ప్రాప్నుహి (సః-అస్మిన్-బర్హిషి- ఆసత్సి) స త్వమస్మిన్ హృదయావకాశే-హృదయాసనే రాజపదే వా విరాజస్వ (తవ పాత్రాణి-అనాధృష్యా) తవ వయం శ్రద్ధావన్తః పాత్రభూతాః స్తోతారః ప్రశంసకాః ప్రజాజనా వా త్వయి స్థితాః కేనాపి పీడయితుం విచాలయితుం న శక్యాః.॥౫॥

ఇతి షడ్వింశో వర్గః సమాప్తః.

పదార్థము:- ఐశ్వర్యశాలివగు ఓ విద్వాంసా! (వసూని) మీకు ఈయదగిన ధనము (అస్మే) నాప్తికి (ఆగమన్) వచ్చినది (హి) కావున మిమ్ము నేను (శంసిషస్) ప్రశంసించుచున్నాను (సోమినః) జ్ఞానిని, లేక సోమమును సంపాదనమొనర్చునట్టి నన్ను (స్వాశిషమ్) ఉత్తమ ఆశీస్సులుగల (భరమ్) యజ్ఞమునకు (ఆ,యాహి) దయచేయుదు (త్వమ్) నీవు (ఈశిషే) సమర్థుడవు (సః) అట్టి (త్వమ్) నీవు (అస్మిన్) ఈ (బర్హిషి) ఆసనముపై (ఆ,సత్సి) కూర్చుండుము (తవ) నీయొక్క (పాత్రాణి) చక్కని అర్హుడగువ్యక్తి (ధర్మణా) ధర్మకర్మలచే (అనాధృష్యా) ఎవ్వరిచేతనైనను అణచివేయదగిన వాడవుకావు. అనగా ఆయన ధర్మకార్యములలో మహోన్నతుడు. ॥౫॥

భావార్థము:- ఐశ్వర్యవంతుడవగు ఓ విద్వాంసా! నీవు ఈయదగిన ధనము మావద్దగలదు. నిన్ను మేము ప్రశంసించుచున్నాము. జ్ఞానినగు నా యజ్ఞమునకు దయచేయుము. ఆసనముపై ఆసీనుడవగుము. నీయొక్క సుపాత్రుడగు వ్యక్తి ధర్మకార్యములో మహోన్నతుడై యున్నాడు. మరియు ఎవ్వరిలోనైనను తీసిపోవు వాడుకాదు. ॥౫॥

ఇరువదారవ వర్గము సమాప్తము.

9253. May precious treasures come quickly to us, for, verily, we have been glorifying you; come to bless your faithful devotees who have lovingly been offering their affections to you. Verily, you are the Lord of every one; as such may you enshrine in our hearts; may your faithful devotees be not suppressed and insulted any time. The means of enjoyment, your cups, enjoined by law, are not to be insulted by evil-spirited tendencies. 5

అథ సప్తవింశో వర్గః ॥౨౭॥

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౪. పృథక్ ప్రాయన్ ప్రథమా దేవహూతయోఽకృణ్వత శ్రవస్యాని దుష్టరా ।
న యే శేకుర్యజ్ఞియాం నావమారుహమీర్మైవ తే న్యవిశన్త కేపయః ॥౬॥

పదవిభాగః:- పృథక్ । ప్ర । ఆయన్ । ప్రథమాః । దేవ+హూతయః । అకృణ్వత । శ్రవస్యాని । దుస్తరా । న । యే । శేకుః । యజ్ఞియామ్ । నావమ్ । ఆ+రుహమ్ । ఈర్మా । ఏవ । తే । ని । అవిశన్త । కేపయః ॥౬॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ప్రథమాః) శ్రేష్ఠజనాః (దేవహూతయః) దివ్యగుణాన్ దేవధర్మాన్ ముముక్షుగుణానాహ్వయన్తి నిజాన్తఃకరణే సమవేతాని కుర్వన్తి యే తే స్తోతారః (శ్రవస్యాని దుష్టరా-అకృణ్వత) శ్రవణీయాని శ్రవణమనననిదిధ్యాసనసాక్షాత్కారాఖ్యాని-అన్యైరప్రథమైరశ్రేష్ఠైర్దురనుకరణీయాని 'క్షురస్య ధారేవ దురత్యయాని' కుర్వన్త్యనుతిష్ఠన్తి, తే (పృథక్ ప్రాయన్) సంసారనద్యాః పృథక్ ప్రథితం పారం మోక్షధామ ప్రాప్నువన్తి. యేఽప్రథమా అశ్రేష్ఠాః (కేపయః) కుత్సితస్య శోధనీయకర్మణః కర్తారః "కేపయః కపూయా భవన్తి, కపూయమితి పునాతి కర్మ కుత్సితమ్" [నిరు.౫.౨౪] (యే యజ్ఞియాం నావమ్- ఆరుహం న శేకుః) యే ఖలు-అధ్యాత్మయజ్ఞసమ్పన్నినీం నావముపాసనామారోఢుం న శక్నువన్తి (తే- ఈర్మా- ఏవ న్యవిశన్త) తే- ఇహైవ లోకే నివిశన్తేఽత్ర, యద్వా "ఋణే హైవ, ఋణే హైవ" [నిఘ.౫.౨౪] పితృఋణనివారణవ్యవహారే పుత్రోత్పత్తికరణే గృహస్థే నివిశన్తే, న మోక్షభాజో భవన్తి. ॥౬॥

పదార్థము:- (ప్రథమా) ముఖ్యముగా (దేవహూతయ) ఈశ్వరస్తుతులనొనర్చు వారు (పృథక్) వేరు మార్గమున (ప్ర, అగ్మన్) వెల్లుదురు (శ్రవస్యాని) శ్రవణమొనర్చ [విన] దగిన (దుస్తరా) అపూర్వమగు (యసాంసి) కీర్తులను (అకృణ్వత) సంపాదనమొనర్చుకొందురు. మరియు (యే) ఆ (యజ్ఞియామ్) ఈశ్వర ఉపాసనమయమగు (నావమ్) నౌకపై (ఆరుహమ్) కూర్చుండుటయందు (న, శేకుః) సమర్థులు కానివారు (కేపయః) కుత్సిత కర్మలలో లిప్తులైయుండి (ఈర్మా, ఇవ) ఋణగ్రస్తునివలె (ని, అవిశన్త) క్రింద పడియుందురు. ॥౬॥

భావార్థము:- ఈశ్వరోపాసనయందు నిమగ్నుడైయున్న ముఖ్యవక్తి మరణించినప్పుడు వేరుమార్గమునవెళ్లిపోవును,మరియుతనకొరకుప్రశస్తము,అపూర్వమునగుయశస్సునుసంపాదించుకొనును. ఏ వ్యక్తులు పరమేశ్వరుని ఉపాసనామయమైన నావపై కూర్చుండుటకు సమర్థులుకాకుందురో వారు ఋణగ్రస్తునివలె కుత్సిత కర్మలలో పడియుండి క్రిందికి పతనమై పోవుదురు.॥౬॥

9254. Those devotees, who surrender completely to the Lord, and acquire a reputation, not to be surpassed, go separately (to higher summits), but those who could not ascend the boat of righteousness, sink down in desolation like a wretched man plunged in debts. 6

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౫. ఏవైవాపాగపరే సన్తు దూఢ్యోఽశ్వా యేషాం దుర్యుజ ఆయుయుజ్రే ।
ఇత్థా యే ప్రాగుపరే సన్తి దావనే పురూణి యత్ర వయునాని భోజనా ॥౭॥

పదవిభాగః:- ఏవ । ఏవ । అపాక్ । అపరే । సన్తు । దుః+ధ్యః । అశ్వాః । యేషామ్ । దుః+యుజః । ఆ+ యుయుజ్రే । ఇత్థా । యే । ప్రాక్ । ఉపరే । సన్తి । దావనే । పురూణి । యత్ర । వయునాని । భోజనా ॥౭॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ఏవ-ఏవ) ఏవమేవ (అపరే దూఢ్యః-అపాక్ సస్తు) అన్యే దుర్ధియో దుర్బుద్ధయః "దూఢ్యో దుర్ధియః పాపధియః" [నిరు.౫.౨౩] పాపసఙ్కల్పా జనా నీచైరతా భవన్తి (యేషామ్-అశ్వాః-దుర్యుజః- ఆయుయుజ్రే) యేషాం హి ఖల్విన్ద్రియరూపా అశావ విషయేషు వ్యాపినః "ఇన్ద్రియాణి హయానాహుః" [కఠో.౧.౩.౪] దుఃఖేన యోక్తుం శక్యా అసంయతా ఆయుజ్యన్తే తథా సన్తి (ఉపరే యే ప్రాక్ ఇళ్తా సన్తి) యే ఉపరః- ఉపరా- ఉపరతా 'విభక్తివ్యత్యయః, ఉపపూర్వక రమధాతోః డః ప్రత్యయః' పరమాత్మానం సమ్ముఖం లక్ష్యీకృత్య సత్యమననభాషణకర్మాచరణవన్తః "ఇళ్తా సత్యనామ" [నిఘ.౩.౧౦] సన్తి (యత్ర దావనే పురూణి వయునాని భోజనా) యత్రానన్దదాతరి ఖల్వానన్దాశ్రయే మోక్షే బహువిధాని అనన్తాని వా ప్రజ్ఞానాని-అనుభవవేద్యాని వా భోక్తవ్యాని సుఖాని భోగవస్తూని వా విద్యన్తే తత్ర గచ్ఛన్తి. ॥౭॥

పదార్థము:- (ఏవ ఏవ) ఈ విధముగా (అపరే) రెండవవారగు ఏ (దూఢ్యః) దుష్టబుద్ధిగలవారు కలరో (యేషామ్) ఎవరు (దర్యుజః) చెడుమార్గమున నడుచునట్టి (అశ్వాః) ఇంద్రియగణము (ఆ, యుయుజ్రే) అక్కడిక్కడి విషయముల తదూర్చుకొనియుందురో, వారు (అపాగ్) క్రిందికి దిగజారువారు (ఏవ) మాత్రమే (సస్తు) ఐ పోవుదురు (యత్ర) ఎవరిలో (పురూణి) అధికమగు (వయునాని) జ్ఞానము, మరియు (భోజనా) ఐశ్వర్యముగలదో, ఆ పరబ్రహ్మయందు (యే) ఎవరు (ప్రాక్) మొదటి జీవితమందే (ఉపరే) యజ్ఞ, ఉపాసనలు చేసినవారైయున్నారో, మరియు (దావనే) దానములనిచ్చుటకొరకు (సన్తి) సిద్ధముగా నుందురో (ఇళ్తా) వారు ఇట్టి స్థానమును పొందుదురు. ॥౭॥

భావార్థము:- ఎవరు దుష్టబుద్ధిగలవారై యుందురో, ఎవని ఇంద్రియములు నిరంతరము విషయములందు చిక్కుకొని యుండునో వారు క్రిందికి పతనమైపోవుదురు. మరియు యజ్ఞములు, ఉపాసనలు చేయుచుండువారు, దానధర్మముల నొనర్చువారు సకల జ్ఞానముల, మరియు ఐశ్వర్యముల ఆశ్రయస్థానమగు జగదీశ్వరుని యందు తమ స్థానమును దృఢమొనర్చుకొందురు. ॥౭॥

9255. Thus may those others, the evil--hearted ones, whose senses have gone astray like restive horses, go downwards. The other ones are those who from the very beginning have become liberal givers; they acquire numerous precious gifts from the Lord. 7

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- నిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౬. గిరీఀరజ్రాన్రేజమానాఀ అధారయద్ ద్యౌః క్రన్దదన్తరిక్షాణి కోపయత్ ।
సమీచీనే ధిషణే వి ష్కభాయతి వృష్ణః పీత్వా మద ఉక్థాని శంసతి ॥౮॥

పదవిభాగః:- గిరీన్ । అజ్రాన్ । రేజమానాన్ । అధారయత్ । ద్యౌః । క్రన్దత్ । అన్తరిక్షాణి । కోపయత్ । సమీచీనే ఇతి సమ్+ ఈచీనే । ధిషణే ఇతి । వి । స్కభాయతి । వృష్ణః । పీత్వా । మదే । ఉక్థాని । శంసతి ॥౮॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అచ్యుతాన్-రేజమానాన్-గిరీన్-అధారయత్) స ఇన్ద్ర ఐశ్వర్యవాన్ పరమాత్మా గతిశీలాన్ కమ్పయమానాన్ మేఘాన్ పృథివ్యాం ధారయతి పాతయతీత్యర్థః (ద్యౌః-క్రన్దత్ అన్తరిక్షాణి కోపయత్) విద్యుదివ కమ్పయన్-గర్జన్నన్తరిక్షస్థాని లోకలోకాన్తరాణి కోపయతి పీడయతి గతిం కరోతి (సమీచీనే ధిషణే విష్కభాయతి) సమ్యక్ సంభూతే ద్యావాపృథివ్యౌ "ధిషణే ద్యావాపృథివీనామ" [నిఘం.౩.౩౦] విశిష్టతయా స్కమ్భయతి స్తమ్భయతి (వృష్ణః పీత్వా మదే- ఉక్థాని శంసతి) ఉపాసకానాముపాసనారసానాం పీత్వా౽౽నన్దాయ స్వకీయమదే- ఆనన్దదానాయ వేదవచనాని ప్రవక్తి. ॥౮॥

పదార్థము:- (ఇన్ద్రః) వాయువు (అచ్యుతాన్) గమనశీలము (రేజమానాన్) కంపనశీలముగు (గిరీన్) మేఘములను (అధారయత్) ధారణమొనర్చును (ద్యౌః) ద్యులోకమును (క్రన్దత్) గర్జించునదిగా జేయును (అన్తరిక్షాణి) అంతరిక్షమును (కోపయత్) కుపితము [కోపిష్ఠము]గా చేయును (సమీచీనే) పరస్పరము కలసి (ధిషణే) ద్యులోక పృథివీలోకములను (విష్కభాయతి) దృఢముగ నుంచును (వృష్ణః) జలీయ పదార్థములను (పీత్వా) పొంది (మదే) స్థిరత్వములో (ఉక్థాని) శబ్దములను (శంసతి) ఉచ్చారణచేయును. ॥౮॥

భావార్థము:- వాయువు గమనశీలము, కంపాయమానముగు మేఘములను ధారణమొనర్చును. దాని ప్రభావముచే ద్యులోకము గర్జించునదిగా నగును. అంతరిక్షమును కుపితముగచేయును పరస్పరము కలిసియుండు ద్యులోక పృథివీలోకములను దృఢముగా ధారణమొనర్చుకొనియుండును. మరియు పృథివి యొక్కజలీయ తత్త్వములను త్రాగి స్థిరమగు ఆకాశములో ధ్వనులను (ఉరుములను) కలిగించుచుండును.॥౮॥

9256. He (the resplendent Lord) firmly fixes the wandering tremulous clouds, and makes heaven full of resounding alarming voices; He agitates the firmament and sustains the combined heaven and earth and in His ecstasy of joy, repeats the words of poetry. 8

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృజ్జగతీ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౨౫౭. ఇమం బిభర్మి సుకృతం తే అఙ్కుశం యేనారుజాసి మఘవఞ్ఛఫారుజః ।
అస్మిన్త్సు తే సవనే అస్త్వోక్యం సుత ఇష్టౌ మఘవన్బోధ్యాభగః ॥౯॥

పదవిభాగః:- ఇమమ్ । బిభర్మి । సు+కృతమ్ । తే । అఙ్కుశమ్ । యేన । ఆ+రుజాసి । మఘ+వన్ । శఫ+ ఆరుజః । అస్మిన్ । సు । తే । సవనే । అస్తు । ఓక్యమ్ । సుతే । ఇష్టౌ । మఘ+వన్ । బోధి । ఆ+భగః ॥౯॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (తే- ఇమం సుకృతమ్-అఙ్కుశం బిభర్మి) హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! తవ ఖల్విమం సుసంస్కృతం సుబద్ధం సుచరితం సుసిద్ధం వా జ్ఞానాఙ్కుశం వేదశాసనసమూహం ధారయామి-

ఆచరామి-సేవే (యేన శఫారుజః- ఆరుజాసి) యేన జ్ఞానాఙ్కుశేన ఖురైరన్యాన్ రుజన్తి పీడయన్తి, తీక్ష్ణఖురవన్తః పశవ ఇవ ప్రహారకా జనాస్తాన్ త్వం పీడయసి (అస్మిన్ సుతే సవనే) అస్మిన్ నిష్పాదితేఽధ్యాత్మరసస్థానే హృదయే (తే సు- ఓక్యమ్-అస్తు) తవ శోభనం స్థానమ్- ఓకో గృహమేవౌక్యమస్తు (మఘవన్) హే ఐశ్వర్యవన్! పరమాత్మన్! (ఇష్టౌ- ఆభగః-బోధి) అధ్యాత్మేష్టౌ సమన్తాద్ భజనీయస్త్వమస్మాకం స్తుతిప్రార్థనాం బోధయసి- పూరయ. ॥౯॥

పదార్థము:- (మఘవన్) ఓ పరమేశ్వరా! (యేన) దేనిచే నీవు (శఫారుజః) ఖురము [డెక్కలు, గిట్టలు] గల జంతువులను ఓడించు వారిని (ఆరుజాసి) బాధించెదవో, అనగా న్యాయముగా దుఃఖముల నిచ్చెదవో (ఇమమ్) ఈ (తే) నీయొక్క (అంకుశమ్) కొక్కెము (సుకృతమ్) ఉత్తమ కర్మలన్యాయము మున్నగు వానిలో (బిభర్మి) ధారణమొనర్చెదవో, (తే) నీకు (అస్మిన్) ఈ (సవనే) ప్రపంచములో (సు, ఓక్యమ్) ఉత్తమ నివాసము గల్గదు (మఘవన్) ఓ ధనముల స్వామీ! (ఆభగః) సకలైశ్వర్యవంతుడవగు నీవు (సుతే) చేయుచున్న (ఇష్టౌ) యజ్ఞములో (బోధి) మా అభీష్టములను ఎరుగుదువు.॥౯॥

భావార్థము:- సమస్త ధనైశ్వర్యముల స్వామివగు ఓ జగదీశ్వరా! నీవు ఏ న్యాయమగు అంకుశముతో పీడలు గలిగించువారిని భాదించెదవో, అట్టి ఉత్తమోత్తమ న్యాయమను కర్మ అంకుశమును నేను జీవితములో ధారణమొనర్చెదను, నీవు సాధు పశువులను పీడించువారిని దండింతువు. నీవు మాచే యొనర్చబడు యజ్ఞములందు మా కామనలను ఎరుగుదువు. ॥౯॥

9257. I bear this your well-made goad, where with you, O bounteous Lord, destroy the powerful wicked adversaries; may you be well-pleased at our sacred place of worship; O bounteous Lord, worthy of adoration, you know well our aspirations. May you accept our loving devotions, effused from our hearts. 9

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- విరాట్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౫౮. గోభిష్టరేమామతిం దురేవాం యవేన క్షుధం పురుహూత విశ్వామ్ ।
వయం రాజభిః ప్రథమా ధనాన్యస్మాకేన వృజనేనా జయేమ ॥౧౦॥

పదవిభాగః:- గోభిః । తరేమ । అమతిమ్ । దుః+ ఏవామ్ । యవేన । క్షుధమ్ । పురు+హూత । విశ్వామ్ । వయమ్ । రాజ+భిః । ప్రథమా । ధనాని । అస్మాకేన । వృజనేన । జయేమ ॥౧౦॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (పురుహూత) హే బహుహ్వాతవ్య రాజన్! (గోభిః-దురేవామ్-అమతిమ్) వేదవాగ్భిర్దుఃఖప్రాపికామజ్ఞానబుద్ధిమ్ (యవేన విశ్వాం క్షుధమ్) అన్నేన సర్వాం క్షుధమ్ (తరేమ) పారయేమ

(రాజభిః ప్రథమా ధనాని) భవాదృశైః శాసకైః ప్రముఖాని ధనాని (అస్మాకేన వృజనేన జయేమ) తథా స్వకీయేనాస్మదీయేన బలేన జయేమ-జయం ప్రాప్నుయామ. ॥౧౦॥

పదార్థము:- (పురుహూత) అందరి ప్రశంసలకు పాత్రుడగు ఓ రాజా! (వయమ్) మేము (దురేవామ్) దుఃసాధ్యులగు (అమతిమ్) దుర్మతులను (గోభిః) యజ్ఞవిద్యల నెరిగిన ఋత్విజులగు విద్వాంసులద్వారా (తరేమ) తరించెదము (విశ్వామ్) వ్యాపించిన (క్షుధమ్) ఆకలి బాధలను (యవేన) యవల [గోధుమల] వంటి అన్నములచే తృప్తిపరచుము. మేము (రాజభిః) ప్రకాశవంతమగు గుణములచే (ప్రథమా) ముఖ్యమగు (ధనా) ధనములను (అస్మాకేన) తను (వృజనేన) పరాక్రమముచే (జయేమ) పొందవలెను.

భావార్థము:- ఓ రాజచంద్రా! మనము మనరాజ్యములోని దుర్మతులను, అనైక్యతగలవారిని విద్వాంసులద్వారా తొలగించుదము. వ్యాప్తిజెందిన ఆకలి బాధలను అన్నము మున్నగు వానిచే తొలగించుకొందము. మన ప్రకాశవంతగుణములతో, స్వంత పరాక్రమము, ప్రయత్నములద్వారా ముఖ్యమగు ధనములను సాధించు కొందుము. ॥౧౦॥

9258. O Lord, adored by all, may we subdue all evils caused by poverty and lack of our cattle; may we escape all hunger by means of our barley-fields. May we acquire the riches through our wealthy noble men, and may we conquer wealth through our own valor. 10

ఋషిః- కృష్ణః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః ॥ ఛన్దః- త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౨౫౯. బృహస్పతిర్నః పరి పాతు పశ్చాదుతోత్తరస్మాదధరాదఘాయోః ।
ఇన్ద్రః పురస్తాదుత మధ్యతో నః సఖా సఖిభ్యో వరివః కృణోతు ॥౧౧॥

పదవిభాగః:- బృహస్పతిః । నః । పరి । పాతు । పశ్చాత్ । ఉత । ఉత్+తరస్మాత్ । అధరాత్ । అఘ+యోః । ఇన్ద్రః । పురస్తాత్ । ఉత । మధ్యతః । నః । సఖా । సఖి+భ్యః । వరివః । కృణోతు ॥౧౧॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (బృహస్పతిః) వేదవాణ్యాః స్వామీ పరమాత్మా (అఘాయోః) పాపకామినోఽనిష్టేచ్ఛుకాత్ (పశ్చాత్- ఉత- ఉత్తరస్మాత్-అధరాత్-నః పరిపాతు) పశ్చిమతోఽప్యుత్తరతో దక్షిణతశ్చాస్మాన్ రక్షతు (ఇన్ద్రః) స ఐశ్వర్యవాన్ పరమాత్మా (పురస్తాత్- ఉత మధ్యతః) పూర్వదిక్తో మధ్యతశ్చ రక్షతు (సఖా నః సఖిభ్యః-వరివః కృణోతు) స ఏవ సఖిభూతః పరమాత్మాఽస్మభ్యం సఖిభూతేభ్యో ధనప్రదానం కరోతు "వరివః-ధననామ" [నిఘ.౨.౧౦]. ॥౧౧॥

చతుశ్చత్వారింశం సూక్తం సప్తవింశో వర్గశ్చ సమాప్తః.

పదార్థము:- (బృహస్పతిః) ప్రాణములు (నః) మమ్ము (పురస్తాద్) ఎదుటినుండి (ఉత) మరియు (మధ్యతః) మధ్యనుండి (పశ్చాత్) వెనకనుండి (ఉత) మరియు (ఉత్తరస్మాద్) ఉత్తరదిశనుండి (అధరాద్) క్రిందనుండి (అఘాయోః) పాపజనిత రోగములనుండి (పరిపాతు) రక్షణచేయుగాక (నః) మా (సఖా) మిత్రులు (ఇన్ద్రః) ఇంద్రియములకు స్వామియగు ఆత్మ (సఖిభ్యః) శరీరమంతటి మిత్ర శక్తులకు (వరివః) వర్తనశక్తిని (కృణోతు) ఈయవలెను. ॥౧౧॥

భావార్థము:- ప్రాణములు మనను ఎదుటి, మధ్య, వెనక, క్రింది, మరియు ఉత్తరదిశలనుండి ఆక్రమణమొనర్చు పాపజనిత వ్యాధులనుండి సురక్షితముగ నుంచవలెను. మా మిత్రమగు ఆత్మ సకల శారీరిక సహకార శక్తులను పుష్టివంతమొనర్చవలెను. ॥౧౧॥

నలుబది నాల్గవ సూక్తము, ఇరువదేడవ వర్గము సమాప్తమైనది.

9229. May the preceptor, Lord of the universe, protect us from malignant adversaries coming from behind, from above, and from below; may the resplendent Lord defend us from our foes in the front and in the center. May He bestow wealth upon us as a friend upon his friends. 11

పఞ్చచత్వారింశం సూక్తమ్ (౪౫)

నలుబదైదవ సూక్తము

అథ అష్టావింశో వర్గః ॥౨౮॥

అస్మిన్ సూక్తే 'అగ్ని' శబ్దేన సూర్యవిద్యుదగ్నయో గృహ్యన్తే, తేషాముత్పత్తిస్థానాని తదుపయోగశ్చ ప్రతిపాద్యతే. అన్తిమే మన్త్రషట్కే పరమాత్మా గృహ్యతే, స చ మానవానాం కల్యాణసాధకో యథా యథా భవతీతి తదుపదిశ్యతే.

ఈ సూక్తములో 'అగ్ని' శబ్దంతో సూర్యుడు, విద్యుదగ్నులు గ్రహించబడ్డాయి. వారి ఉత్పత్తిస్థానములు వాటి ఉపయోగములు ప్రతిపాదించబడ్డాయి. చివరి ఆరు మంత్రములలో పరమాత్మ గ్రహించబడి, మానవులకెలా శుభమును కలుగజేస్తాడనే విషయం ఉపదేశించబడినది.

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- నిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౦. దివస్పరి ప్రథమం జజ్ఞే అగ్నిరస్మద్ ద్వితీయం పరి జాతవేదాః ।
తృతీయమప్సు నృమణా అజస్రమిన్ధాన ఏనం జరతే స్వాధీః ॥౧॥

పదవిభాగః:- దివః । పరి । ప్రథమమ్ । జజ్ఞే । అగ్నిః । అస్మత్ । ద్వితీయమ్ । పరి । జాత+వేదాః । తృతీయమ్ । అప్+సు । నృ+మనాః । అజస్రమ్ । ఇన్ధానః । ఏనమ్ । జరతే । సు+ఆధీః ॥౧॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అగ్నిః ప్రథమం దివః-పరి జజ్ఞే) అగ్ని-నామకః పదార్థః ప్రథమం తు దివి-ద్యులోకే "పఞ్చమ్యాః పరావధ్యర్థే" [అష్టా.౮.౩.౫౧] జాతః-జాయతే సూర్యరూపేణ (జాతవేదాః-ద్వితీయమ్-అస్మత్ పరి) స ఏవ జాతాని వస్తూని వేద్యన్తే జ్ఞాయన్తే ప్రత్యక్షీక్రియన్తే ఖలూపయోగే నీయన్తే యేన సోఽస్మాసు-అస్మాకం నిమిత్తం పృథివ్యాం పార్థివోఽగ్నిర్ద్వితీయం జజ్ఞే జాయతే (తృతీయమ్-అప్సు) తృతీయం జాయతేఽన్తరిక్షే "ఆపః-అన్తరిక్షనామ" [నిఘ.౧.౩] విద్యుదాఖ్యః (నృమణాః) ఏషః త్రివిధోఽగ్నిర్యేన నృషు మనో మననబలం భవతి సోఽస్తి, తమ్ (ఏనమ్-అజస్రమ్- ఇన్ధానః స్వాధీః-జరతే) ఏవం నిరన్తరం దీపయమానః ప్రజ్వలయన్ కార్యే ఖలూపయోజయన్ సమ్యగ్ధ్యానీ జన పరమాత్మానం స్తౌతి యేనోత్పాదితోఽగ్నిరేష జరాం జరాపర్యన్తజీవనావస్థాం ప్రాప్నోతీతి శైషికోఽర్థః "జరతే-అర్చతికర్మా" [నిఘ.౩.౧౪]. ॥౧॥

పదార్థము:- (అగ్నిః) అగ్ని (ప్రథమమ్) మొదటిది (దివః) ద్యులోకము (పరి)పైన (జజ్ఞే) ఉత్పన్నమగును [సూర్యుని రూపములో] (జాతవేదాః) సకల పదార్థములందును ప్రకాశించుచున్న అగ్ని (ద్వితీయమ్) రెండవది (అస్మత్, పరి) మన సమీపమున పార్థివాగ్ని రూపమున (నృమణాః) సర్వమును నడుపుచుండు అగ్ని (తృతీయమ్) మూడవది విద్యుత్తు రూపములో (అప్సు) అంతరిక్షములో ఉత్పన్నమగును (స్వాధీః) ఉత్తమ జ్ఞానులు (ఏనమ్) ఈ విధమగు అగ్నులను (అజస్రమ్) నిరంతరము (ఇన్ధానః) ప్రకాశపరచుచు (జరతే) వీనిని ప్రశంసించుచుందురు. ॥౧॥

భావార్థము:- ఈ అగ్ని మూడు విధములుగనున్నది. దీనిని ప్రదీప్తపరచుచు విద్వాంసులు దీనిని ప్రశంసించుచుందురు. మొదటి అగ్ని సూర్యునిరూపములో ద్యులోకమునందుండును. రెండవది పార్థివాగ్ని పృథివీలోకమునందున్నది. మూడవది విద్యుదాత్మకము. అంతరిక్షమునందుండును. ॥౧॥

9260. The fire divine manifests first at the celestial regions (the fire of the sun); then second time amongst us as cognizant of all that is born (the Jatavedas); thirdly in the energy form, as in the waters (the fire produced by attrition). The pious sages enkindle and glorify this eternal fire divine. 1

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- నిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౧. విద్మా తే అగ్నే త్రేధా త్రయాణి విద్మా తే ధామ విభృతా పురుత్రా ।
విద్మా తే నామ పరమం గుహా యద్విద్మా తముత్సం యత ఆజగన్థ ॥౨॥

పదవిభాగః:- విద్మ । తే । అగ్నే । త్రేధా । త్రయాణి । విద్మ । తే । ధామ । వి+భృతా । పురు+త్రా । విద్మ । తే । నామ । పరమమ్ । గుహా । యత్ । విద్మ । తమ్ । ఉత్సమ్ । యతః । ఆ+జగన్థ ॥౨॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అగ్నే) హే అగ్నే! (తే త్రేధా త్రయాణి విద్మ) తవ త్రివిధాని త్రీణి స్వరూపాణి సమ్యగుపయోగతో జానీయామ (తే పురుత్రా విభృతా ధామ విద్మ) తవ బహుత్ర విధృతాని ధామాని స్థానాని ఖనిజాని వస్తూని జానీయామ (తే పరమం నామ యత్-గుహా విద్మ) తవ పరమమభీష్టతమం నామ ప్రశంసనీయం స్వరూపం యద్ విజ్ఞానక్రియాయాం తజ్జానీయామ "గుహా బుద్ధౌ విజ్ఞానే" [ఋ.౧.౬౭.౪ దయానన్దః] (తమ్- ఉత్సం యతః- ఆజగన్థ విద్మ) తముత్స్యన్దయితారమాశయం జానీయామ యత ఆగచ్ఛసి. ॥౨॥

పదార్థము:- (విద్మ) మేమెరుగుదుము (తే) ఈ (అగ్నేః) అగ్నుల (త్రేధా) మూడు స్థానములందు (త్రయాణి) మూడు విధములను (విద్మః) మేమెరుగుదుము (తే) దీని (పురుత్రా) అనేకముగ (విభృతా) వ్యాపకమైయున్న (ధామ) స్థానములను (విద్మః) మేమెరుగుదుము (తే) దీని (గుహా) గూఢమగు (యత్) ఏ (పరమమ్) ఉత్కృష్టమగు (నామ) తేజముగలదో దానిని (విద్మః) మేమెరుగుదుము (తమ్) అట్టి [దాని] (ఉత్సమ్) ఉద్గమ [జన్మ] కారణమును (యతః) దేనిచే ఇవి (ఆజగన్థ) ఉత్పన్నమగుచుండునో. ॥౨॥

భావార్థము:- ఈయగ్నియొక్క పృథివి, అంతరిక్షము, మరియు ద్యులోకములందు స్థిరమైయున్న అగ్ని, వాయువు, మరియు ఆదిత్యరూపములను విద్వాంసులు ఎరుగుదురు. వీని వ్యాపక స్థానములు అనేకములుగ నున్నవి. విశ్వమందు ఇది విద్యుద్రూపములో దాగియున్నది. దాని ఉత్కృష్టరూపమును. ఉద్గమ (జన్మ) కారణమును కూడా జ్ఞానులు ఎరుగుదురు. ॥౨॥

9261. O fire divine, we recognize your three stations in three regions (earth, firmament, and heaven); we know your forms distributed at several stations (fire, wind and the sun); we know what your supreme secret name is; we know the source from which you have come out manifested. 2

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- నిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౨. సముద్రే త్వా నృమణా అప్స్వ౧న్తర్నృచక్షా ఈధే దివో అగ్న ఊధన్ ।
తృతీయే త్వా రజసి తస్థివాంసమపాముపస్థే మహిషా అవర్ధన్ ॥౩॥

పదవిభాగః:- సముద్రే । త్వా । నృ+మనాః । అప్+సు । అన్తః । నృ+చక్షాః । ఈధే । దివః । అగ్నే । ఊధన్ । తృతీయే । త్వా । రజసి । తస్థి+వాంసమ్ । అపామ్ । ఉప+స్థే । మహిషాః । అవర్ధన్ ॥3॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అగ్నే) హే అగ్నే! (త్వా) త్వామ్ (నృమణాః-నృచక్షాః) నృషు మననబలం యస్య సః ప్రజాపతిః పరమాత్మా "ప్రజాపతిర్వై నృమణాః" [శ.६.२.४.3] స ఏవ నృణాం ద్రష్టా తేషాం కర్మవ్యవహారస్య జ్ఞాతా పరమాత్మా "ప్రజాపతిర్వై నృచక్షాః" [శ.६.२.४.३] (దివః- ఊధన్) ద్యులోకస్య జ్యోతిర్మణ్డలే సూర్యరూపేణ, తథా (సముద్రే-అప్సు-అన్తః- ఈధే) అన్తరిక్షే మేఘరూపేషు జలేషు విద్యుద్రూపేణ దీపయతి (తృతీయే రజసి తస్థివాంసమ్) తృతీయే పృథివీలోకే స్థితం వర్తమానౌషధిషు కాష్ఠేషు వర్తమానమ్ తథా (అపామ్- ఉపస్థే) జలప్రవాహాణాం మధ్యే వర్తమానమ్ (మహిషాః-అవర్ధన్) ఋత్విజో విద్వాంసో "ఋత్విజో వై మహిషాః" [శ.१२.१.८.२] వర్ధయన్తి ప్రకటీకరణేన. ॥3॥

పదార్థము:- (త్వా, అగ్నే) ఈయగ్నిని (సముద్రే) సముద్రములో (అప్సు) జలముల (అన్తః) లోపల బడబాగ్ని [బడబానలము] రూపములో (నృమణా) జలీయ విద్యుత్తు (ఈధే) ప్రజ్వలితముగనుంచును (నృచక్షాః) మనుష్యునకు చూచుశక్తినిచ్చు సూర్యుడు (దివః) ద్యులోక (ఊధన్) స్థానములో (ఈధే) ప్రకాశపరచును. మరియు (తృతీయే) మూడవది (రజసి) అంతరిక్షలోకములో (అపామ్) జలముల (ఉపస్థే) సాధనములో (తస్థివాంసమ్) విద్యుద్రూపమున స్థిరమైన (త్వా) దానిని (మహిషాః) మరుద్గణము (అవర్ధన్) వృద్ధిపరచును.॥3॥

భావార్థము:- సముద్రమునందలి బడబాగ్నిని జలీయ విద్యుత్తు ప్రజ్వలిత పరచును. ద్యులోకములో దీనిని సూర్యుడు ప్రజ్వలినమొనర్చును. జలముల, లేక మేఘముల మధ్యగల దీనిని మరుద్గణము, లేక అంతరిక్షమునందలి దివ్యశక్తులు ప్రదీప్తమొనర్చును. ॥3॥

9262. In the oceans, in the midst of waters, the marine form of yours illumines you, O fire divine, so kind to men; in the celestial regions, the sun, the beholder of men, illumines you; in the third intermediary region, the mighty lightning illumines and magnifies you on the lap of clouds. 3

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- నిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

९२६३. అక్రన్దదగ్నిః స్తనయన్నివ ద్యౌః క్షామా రేరిహద్వీరుధః సమఞ్జన్ ।
సద్యో జజ్ఞానో వి హీమిద్ధో అఖ్యదా రోదసీ భానునా భాత్యన్తః ॥४॥

పదవిభాగః :- అక్రన్దత్ । అగ్నిః । స్తనయన్ఽఇవ । ద్యౌః । క్షామ । రేరిహత్ । వీరుధః । సమ్ఽఅఞ్జన్ । సద్యః । జజ్ఞానః । వి । హి । ఈమ్ । ఇద్ధః । అఖ్యత్ । ఆ । రోదసీ ఇతి । భానునా । భాతి । అన్తరితి ॥౪॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ద్యౌః) ద్యులోకం ప్రతి దీప్తో విద్యుదగ్నిః (స్తనయన్ ఇవ యథా) శబ్దయన్ ప్రకాశతే, తథా (అగ్నిః) ఏషః పార్థివోఽగ్నిః (క్షామ) పృథివీం ప్రతి "క్షామ క్షమా పృథివీనామ" [నిఘ.౧.౧] (అక్రన్దత్) క్రన్దతి జ్వలన్ సన్ శబ్దం కరోతి (వీరుధః-సమఞ్జన్ రేరిహత్)]షధీః కాష్ఠాని సంసక్తః సన్ ప్రజ్వలయన్ పునః పునః లేఢి భస్మీకరణాయ (సద్యః-జజ్ఞానః) ప్రకటీభూతస్తత్కాలే తదైవ (వి- ఈమ్- ఇద్ధః) ఏవం ఖలు దీప్తః ప్రజ్వలితః (అఖ్యన్) ప్రత్యక్షం భవతి (రోదసీ-అన్తః-భానునా విభాతి) ద్యావాపృథివ్యోరన్తర్మధ్యే "రోదసీ ద్యావాపృథివీనామ" [నిఘ.3.30] ద్యులోకపృథివీలోకయోర్మధ్యే విశిష్టం ప్రకాశతే. ॥౪॥

పదార్థము:- (అగ్నిః) అగ్ని (స్తనయన్) గర్జించుచు (ద్యౌః) విద్యున్మయ మేఘముల (ఇవ) వలె (క్షామా) పృథివిని (రేరిహాత) తినివేయుచు (వీరుధః) వనస్పతులు, ఓషధులు మున్నగువానిని (సమఞ్జన్) తపింపజేయుచు (అక్రన్దద్) భయంకరముగ ఉరుముచుండును (సద్యః) తక్షణమే (జజ్ఞానః) పుట్టినట్టి (ఇద్ధః) ప్రదీప్తమగు ఈయగ్ని (హి) నిశ్చయముగా (ఈమ్) జలములను (యి, అఖ్యత్) చూచును, లేక ప్రకాశపరచును. మరియు (రోదసీ) ద్యులోక, పృథివీలోకముల (అన్తః)·మధ్య (భానునా) తేజముతో (ఆభాతి) ప్రకాశమగుచుండును. ॥౪॥

భావార్థము:- గర్జించుచు విద్యుద్రూప మేఘములవలె ఈయగ్ని పృథివిని తినివేయుచు, ఓషధులు వనస్పతులు మున్నగువానిని సంతృప్తపరచుచు గర్జించును. ఉత్పన్నమగుటతోడనే ప్రదీప్తమగు ఇది జలములను ప్రకాశపరచును. ఇది ద్యులోక, పృథివీలోకముల మధ్య తేజోవంతముగ ప్రకాశించును. ॥౪॥

9263. The fire divine roars like the thundering clouds; he licks the earth, burning the plants; as soon as generated he contemplates and looks around; when kindled, he blazes with his own radiance, illumining the space between heaven and earth. 4

౯౨౬౪. శ్రీణాముదారో ధరుణో రయీణాం మనీషాణాం ప్రార్పణః సోమగోపాః ।
వసుః సూనుః సహసో అప్సు రాజా వి భాత్యగ్ర ఉషసామిధానః ॥౫॥

పదవిభాగః:- శ్రీణామ్ । ఉత్+ ఆరః । ధరుణః । రయీణామ్ । మనీషాణామ్ । ప్ర+ర్పణః । సోమ+గోపాః । వసుః । సూనుః । సహసః । అప్+సు । రాజా । వి । భాతి । అగ్రే । ఉషసామ్ । ఇధానః ॥౫॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (శ్రీణామ్- ఉదారః) ఏష సూర్యరూపోఽగ్నిః ప్రాణానామ్ "ప్రాణాః శ్రియః" [శ.౬.౧.౧.౪] ఉత్ప్రేరక ఉన్నాయకః (రయీణాం ధరుణః) పుష్టీనాం ధారకో దారయితా (మనీషాణాం ప్రార్పణః) బుద్ధీనాం ప్రేరయితా (సోమగోపాః) సవనీయానాముత్పద్యమానానాం గోపాయితా రక్షకః (వసుః) వాసయితా (సహసః సూనుః) బలస్య- ఉత్ప్రేరకః (అప్సు రాజా) అన్తరిక్షే ఆకాశే పిన్దానాం రాజేవ (ఉషసామ్- అగ్రే- ఇధానః-విభాతి) ఉషసాం ప్రభాతే భవానాం జ్యోతీరేఖానామగ్రే-అనన్తరం విశిష్టం దీవ్యతే. ॥౫॥

పదార్థము:- (శ్రీణామ్) శుభములను (ఉదారః) ఉత్పన్నమొనర్చు (రయీణామ్) ధనముల (ధరుణః) ధారణమొనర్చు (మనీషాణామ్) కామితములను (ప్రార్పణః) ప్రాప్తింపజేయు (సోమగోపాః) ఓషధాదులను రక్షించు (వసుః) వసింపజేయు (సహసః) బలమునకు (సూనుః) పుత్రుడు, అనగా అత్యంత శక్తిమంతమగు (అప్సు) జలములందు స్థిరమైన (రాజా) దీప్తిమంతమగు ఈయగ్ని (ఉషసామ్) ఉషస్సులకు (అగ్నే) పూర్వమే (ఇధానః) ప్రదీప్తమగుచు (విభాతి) ప్రకాశించును. ॥౫॥

భావార్థము:- కాంతిమున్నగు వానినిచ్చు, ధనములను ధరించు, యజ్ఞములనకు సాధనమై, అందరి కోరికలను పూర్ణపరచు, ఓషధుల రక్షకము, వసింపజేయు, శక్తిమంతమగు జలములలో స్థిరమైన ఈయగ్ని ఉషలకు పూర్వమే ప్రకాశవంతమగును. ॥౫॥

9264. He (the fire divine) is the inspirer of glories, depository of riches, rouser of thoughts and guardian of the divine elixir of love; he is the source of strength; a blazing king amid the waters kindled at the commencement of dawns. 5

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౫. విశ్వస్య కేతుర్భువనస్య గర్భ ఆ రోదసీ అపృణాజ్జాయమానః ।
వీళుం చిదద్రిమభినత్పరాయఞ్జనా యదగ్నిమయజన్త పఞ్చ ॥౬॥

పదవిభాగః:- విశ్వస్య । కేతుః । భువనస్య । గర్భః । ఆ । రోదసీ ఇతి । అపృణాత్ । జాయమానః । వీళుమ్ । చిత్ । అద్రిమ్ । అభినత్ । పరా+యన్ । జనాః । యత్ । అగ్నిమ్ । అయజన్త । పఞ్చ ॥౬॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (విశ్వస్య కేతుః) సంసారస్య ప్రద్యోతయితా ప్రేరయితా చాలయితా (భువనస్య గర్భః) భూతజాతస్య ప్రాణిమాత్రస్య గ్రహణకర్తా స్వీకర్తా (జాయమానః-రోదసీ-అపృణాత్) ఉదయన్ ద్యావాపృథివ్యౌ స్వప్రకాశేన పూరయతి (పరాయన్ వీళు చిత్-అద్రిమ్-అభినత్) బలవన్తమపి మేఘమ్ "అద్రిర్మేఘనామ" [నిఘ.౧.౧౦] పరాక్రమం కుర్వన్ భినత్తి (యత్ పఞ్చ జనాః-అగ్నిమ్-

అయజన్త) బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రనిషాదాః యదాఽగ్నిహోత్రేఽగ్నిం యజన్తి-అగ్నిహోత్రం కుర్వన్తి తదా 'పంచజనా...చత్వారో వర్ణా నిషాదః పఞ్చమః" [నిరు.౮.] ॥౬॥

ఇతి అష్టావింశో వర్గః సమాప్తః.

పదార్థము:- (విశ్వస్య) సమస్త పదార్థముల (కేతుః) ప్రధానమగు (భువనస్య) జలముల (గర్భః) గర్భమందుగల అగ్ని (జాయమానః) ప్రత్యక్షమగుచునే (రోదసీ) ద్యులోక, పృథివీలోకములను (ఆ, అపృణాత్) పూర్ణపరచును (పరాయన్) పరాగతమై (వీళుమ్) దృఢమైనవి (చిద్) కూడ (అద్రిమ్) మేఘములను (అభినత్) భేధించును (యత్) ఏ కారణమున (పఞ్చ) బ్రాహ్మణ, క్షత్రి, వైశ్య, శూద్రులుగాక ఈ వర్ణములందు రానట్టి ఐదవరకపు (జనాః) మనుష్యులందరును (అగ్నిమ్) ఈయగ్నిని (అయజన్త) యజ్ఞములో ప్రదీప్తమొనర్చెదరు.॥౬॥

భావార్థము:- ఈయగ్ని సమస్త పదార్థములకు గుర్తుగానున్నది. జలముల గర్భమందును గలదు పుట్టినతోడనే ద్యులోక, పృథివీలోకములను సంపూర్ణపరచును. దృఢమైన మేఘములను కూడ ఇది ఛిన్న భిన్నమొనర్చును. మరియు ఈయగ్నిని యజ్ఞములో ఐదురకముల మనుష్యులుకూడా సమకూర్చుకొందురు. నాలుగు వర్ణములు, ఇందుచేరని మనష్యులను ఐదవరకముగా చెప్పుకొనబడును. ॥౬॥

ఇరువదెనిమిదవ వర్గము సమాప్తమైనది.

9265. He is the manifester of all, the germ of the world, and sign of all creation; as soon as manifested, he fills earth and heaven with light; even the solid cloud, he cleaves when he advances; all the five classes of men praise him (for all these functions). 6

అథ ఏకోనత్రింశో వర్గః ॥౨౯॥

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా - అగ్నిః ॥ ఛన్దః- నిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౬. ఉశిక్పావకో అరతిః సుమేధా మర్తేష్వగ్నిరమృతో ని ధాయి।
ఇయర్తి ధూమమరుషం భరిభ్రదుచ్ఛుక్రేణ శోచిషా ద్యామినక్షన్ ॥౭॥

పదవిభాగః:- ఉశిక్ । పావకః । అరతిః । సు+మేధాః । మర్తేషు । అగ్నిః । అమృతః । ని । ధాయి । ఇయర్తి । ధూమమ్ । అరుషమ్ । భరిభ్రత్ । ఉత్ । శుక్రేణ । శోచిషా । ద్యామ్ । ఇనక్షన్ ॥౭॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ఉశిక్) జీవానాం కల్యాణం కామయమానః (పావకః) పవిత్రకర్తా (అరతిః) సర్వత్ర వ్యాప్తో భోగరహితో వా (సుమేధాః) శోభనప్రజ్ఞః సర్వజ్ఞః (మర్త్యేషు-అమృతః-అగ్నిః-నిధాయి) మరణధర్మకేషు ప్రాణిషు ఖల్వమృతో మరణధర్మరహితోఽగ్నిర్జ్ఞానస్వరూపః పరమాత్మా నిధీయతే నిహితోఽస్తి (అరుషం ధూమమ్- ఇయర్తి) ఆరోచమానం ప్రకాశం ధూనయితారమజ్ఞాననివారకం ప్రేరయతి (శుక్రేణ శోచిషా ద్యామ్- ఇనక్షన్ భరిభ్రత్) శుభ్రేణ ప్రకాశేన మోక్షధామ "పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి" [ఋ.౧౦.౯౦.౩] "ఇనక్షన్-వ్యాప్నువన్" [యజు.౧౨.౨౪ దయానన్దః] వ్యాప్నువన్, బిభ్రత్ ధారయతి. ॥౭॥

పదార్థము:- (ఉశిక్) హవిస్సులు మున్నగువానిని కోరువారు (పావక్) పరిశోధకులు (అరతిః) ఆలోచించదగిన (సుమేధా) ఉత్తమ జ్ఞానవిషయము (అమృతః) మరణధర్మములని (అగ్నిః) అగ్ని (మర్త్యేషు) మరణధర్మముగలవారిలో (ని, ధాయి) నిహితమైయున్నది. ఈ (ధూమమ్) ధూమము (పొగ)ను (ఇయర్తి) ప్రేరేపించుము (అరుషమ్) రూపమును (భరిభ్రత్) ధారణమొనర్చును (శుక్రేణ) ప్రదీప్తమగు. (శోచిషా) ప్రకాశముతో (ద్యామ్) ద్యులోకమును (ఇనక్షత్) వ్యాప్తమై విరాజిల్లుచున్నది. ॥౭॥

భావార్థము:- హవిస్సులను కోరునట్టి శోధకులకు గమనశీలము, ఉత్తమ జ్ఞానవిషయమగు మరణాధర్మములేని అగ్ని మరణధర్మముగల మనుష్యులలోను నిహితమైయున్నది. ఈ ప్రకాశవంత రూపమును ధారణమొనర్చుచు ప్రదీప్తమగు తేజము తేజస్సుతో ద్యులోకములో వ్యాప్తిజెందుచు విరాజిల్లుచున్నది. ఇది ధూమమునకు ప్రేరణనిచ్చును. ॥౭॥

9266. So among mortals, the immortal fire divine has been stationed, who is purifying, swift moving, sagacious and an envoy. He sends forth the red smoke that whirls around above Him, striving to reach the heavens with radiant luster. 7

ఋషిః- వత్సప్రిః ॥ దేవతా – అగ్నిః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౨౬౭. దృశానో రుక్మ ఉర్వియా వ్యద్యౌద్దుర్మర్షమాయుః శ్రియే రుచానః ।
అగ్నిరమృతో అభవద్వయోభిర్యదేనం ద్యౌర్జనయత్ సురేతాః ॥౮॥

పదవిభాగః:- దృశానః । రుక్మః । ఉర్వియా । వి । అద్యౌత్ । దుః+మర్షమ్ । ఆయుః । శ్రియే । రుచానః । అగ్నిః । అమృతః । అభవత్ । వయః+భిః । యత్ । ఏనమ్ । ద్యౌః । జనయత్ । సు+రేతాః ॥౮॥

పదవిభాగః:- ఏతా । విశ్వా । సవనా । తూతుమా । కృషే । స్వయమ్ । సూనో ఇతి । సహసః । యాని । దధిషే । వరాయ । తే । పాత్రమ్ । ధర్మణే । తనా । యజ్ఞః । మన్త్రః । బ్రహ్మ । ఉత్+యతమ్ । వచః ॥౬॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ఏతా విశ్వా సవనా తూతుమా కృషే) హే పరమాత్మన్! ఇమాని విశ్వాని నిష్పాద్యాని స్తుతిప్రార్థనోపాసనాని కర్మాణి శీఘ్రం స్వీకరోషి (సహసః సూనో) అధ్యాత్మబలస్య ఉత్పాదక పరమాత్మన్! (యాని స్వయం దధిషే) యాని ఖలు స్వయం విదధిషే విదధాసి వేదేషూపదిశసి (తే పాత్రం ధర్మణే వరాయ తనా) తవ పాత్రాయ పాత్రభూతాయ 'చతర్థీ స్థానే ద్వితీయా' త్వాం వరయిత్రే ధారకాయ ధ్యానశీలాయ-అధ్యాత్మధనాని భవన్తు "తనా ధన నామ" [నిఘ.౨.౧౦] (యజ్ఞః-మన్త్రః-బ్రహ్మోద్యతం వచః) తస్య పాత్రభూతస్య స్తోతుః-యజ్ఞమ్ శ్రేష్ఠకర్మయజనం మననం జ్ఞానం ప్రకటితం స్తుతివచనం తుభ్యమస్తు.॥౬॥

పదార్థము:- (సహసః) మహాశక్తికి (సునో) ప్రేరకుడగు పరమేశ్వరుడు (ఏతా) ఈ (విశ్వా) సమస్త (సవనా) ఉత్పన్నమగు పదార్థములను (మాతుహ) శీగ్రముగానే (కృషే) చేయుదువు (యాని) వానిని (స్వయమ్) స్వయముగనే (దధిషే) ధారణమొనర్చెదవు (వరాయ) నివారకుడవునగు (తే) నీయొక్క (పాత్రమ్) రక్షణమాకు లభించవలెను (తనా) ధనమును (ధర్మణే) వినియోగించు కార్యములకొరకు (యజ్ఞః) యజ్ఞము (మన్త్రః) మననమొనర్చదగినది. నీ (వచః) వాణులు మాత్రమే (బ్రహ్మోద్యతమ్) గొప్ప వేద విజ్ఞానము. ॥౬॥

భావార్థము:- మహాగొప్ప బలమునకు ప్రేరకుడవునగు పరమేశ్వరా! ఈ సకల పదార్థములను నీవు శీఘ్రముగనే ఉత్పన్నపరచెదవు. స్వయముగానే నీవువానిని ధారణమొనర్చెదవు. మాకు నీ సంరక్షణలభించవలెను. నీవు ఇచ్చిన ధనము ధారణకార్యములకై యుండవలెను. నీ వాణులు వైదిక విజ్ఞానము, మరియు మననమొనర్చ దగినవైయున్నవి. ॥౬॥

9317. O inspirer of strength, you make all these sacred works effectual, of which you yourself are the supporter; may your protection be granted for repelling evils, and may we get wealth for our support; this sacrificial act, this hymn, this divine speech and the sacred text, all of them are meant to raise the devotee to the highest level. 6

ఋషిః- ఇన్ద్రోవైకుణ్ఠః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రోవైకుణ్ఠః ॥ ఛన్దః- పాదనిచృజ్జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః॥

౯౩౧౮. యే తే విప్ర బ్రహ్మకృతః సుతే సచా వసూనాం చ వసునశ్చ దావనే ।
ప్ర తే సుమ్నస్య మనసా పథా భువన్మదే సుతస్య సోమ్యస్యాన్ధసః ॥౭॥

ఋషిః- దిష్ఠోనానసః ॥ దేవతా - విశ్వేదేవాః ॥ ఛన్దః- ఆర్చీభురిక్ త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః ॥

౯౪౩౨. త ఊం షు ణో మహో యజత్రా భూత దేవాస ఊతయే సజోషాః ।
యే వాజాం అనయతా వియన్తో యే స్థా నిచేతారో అమూరాః ॥౨౭॥

పదవిభాగః:- తే । ఊం ఇతి । సు । నః । మహః । యజత్రాః । భూత । దేవాసః । ఊతయే । స+జోషాః । యే । వాజాన్ । అనయత । వి+యన్తః । యే । స్థ । ని+చేతారః । అమూరాః ॥౨౭॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (యజత్రాః సజోషాః-దేవాసః) హే అధ్యాత్మయాజినః సమానప్రీతిమన్తో ముముక్షవః! (తే) తే యూయమ్ (నః) అస్మభ్యమ్ (ఉ సు- ఊతయే మహః-భూతం) అవశ్యం సుష్ఠు రక్షణాయ మహాన్తో మహత్త్వవన్తో భవత. (యే వాజాన్ వియన్తః-అనయత) యే యూయం విశిష్టం గతిం కుర్వన్తః ఖల్వమృతాన్నభోగాన్ "అమృతాన్నం వై వాజః" [జై.౨.౧౯౨] ప్రాపయత (యే నిచేతారః-అమూరాః-స్థ) యే యూయం నిరన్తరం జ్ఞానస్య చయనం కారయితారః-సావధానాః స్థ. ॥౨౭॥

ఏకషష్టితమం సూక్తం త్రింశోవర్గశ్చ సమాప్తః.

పదార్థము:- (యజత్రాః) యజ్ఞశీలురగు (దేవాసః) ఓ విద్వాంసులారా! (తే) అట్టిమీరు (నః) మా (మహః) గొప్ప (ఊతయే) రక్షణకొరకు (సజోషాః) ప్రీతిగలవారై (సు, భూత, ఉ) యుండుడు. (యే) వానిని పొందుచు మేము (వాజానా) జ్ఞానము, మరియు ధనములను (అనయత) ప్రాప్తింపజేయుదుము. మరియు (యే) వారు (అమూరాః) ఉత్తమ మనస్సుగలవారు (నిచేతారః) నిర్ణయమొనర్చుటయందు నిపుణులు (స్థ) అగు చుందురు. ॥౨౭॥

భావార్థము:- యజ్ఞశీలురగు ఓ విద్వాంసులారా! మీలో ఎవరు ఉత్తమబుద్ధిశాలురు, మరియు నిర్ణయించుటలో కుశలురుగలరో, మరియు మాకు జ్ఞానములు, మరియు ధనములను ప్రాప్తింప జేయుటయందు ప్రయత్నశీలురైయుందురో వారందరును మాయొక్క గొప్పరక్షణ కొరకు ప్రేమగలవారై యుందురుగాక. ॥౨౭॥

అరువదొకటవ సూక్తము, ముప్పదవ వర్గము, ఎనిమిదవ అష్టకములో మొదటి అధ్యాయము సమాప్తమైనది.

9432. O adorable glorious Nature's bounties, may you be of one accord for our security and preservations. May you go in various directions and bring us food and vigor. Verily, you are faultless and are explorers of the hidden secrets (of spirituality).27

ఇతి అష్టమాష్టకే ప్రథమోఽధ్యాయస్సమాప్త.

(పయసా- ఇవ ధేనుమ్) యథా దుగ్ధేన గాం గోపాలః ప్రపూర్ణాం కరోతి తద్వత్ (గిరః-అధి రథే కువిత్-వహథ) (వో విద్వాంసః-జ్ఞానాని రమణీయే మోక్షేఽధి బహుప్రకారేణ ప్రేరయత మోక్షం ప్రాపయితుం భావయత.॥౧౨॥

పదార్థము:- (మరుతః) ఓ విద్వాంసులారా। (ఇన్ద్ర) ఓ ఆచార్యులారా। (దేవాః) ఓ జ్ఞానదాతలారా। (అర్యమన్) ఓ శ్రేష్ఠజనులారా। (మిత్ర) ఓ స్నేహితులారా। (యూయమ్) మీరు (యామ్) ఏ (ధియమ్) బుద్ధి, మరియు కర్మలను (నే) మాకు (అదదాత్) ఇచ్చెదరో (తామ్) వానిని (పయసా) క్షీరములచే (ధేనుమ్, ఇవ) గోవువలె (పీపయత్) అనేక ఫలదాయకముగా చేయుడు (కువిద్) అనేక సార్లు (గిరః) విద్వాంసులను (రథే, అధి) రథముపై (వహథ) ఎక్కించి తీసికొనిరండు. ॥౧౨॥

భావార్థము:- ఓ విద్వాంసులారా। గురువులారా। జ్ఞానదాతలారా। శ్రేష్ఠజనులారా। స్నేహితులారా! మీరు మాకు ఎట్టి బుద్ధి, మరియు కర్మలనిచ్చెదరో, వారిని సఫలవంతముగ నొనర్చుడు, అనేక తడవలు విద్వాంసులను రథములపై తీసికొనివచ్చి మమ్మును గ్రహించుడు. ॥౧౨॥

9472. O people, O men of resplendence, enlightenment, vitality, virtue, and friendship, may you bestow your reward of wisdom upon me, healthy and sweet like milk. You have been repeatedly conveying my prayers to our Lord, as if, carrying them far on your chariots. 12

ఋషిః- గయఃప్లాతః ॥ దేవతా – విశ్వేదేవాః ॥ ఛన్దః- త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః ॥

౯౪౭౩. కువిదఙ్గ ప్రతి యథా చిదస్య నః సజాత్యస్య మరుతో బుబోధథ।
నాభా యత్ర ప్రథమం సంనసామహే తత్ర జామిత్వమదితిర్దధాతు నః ॥౧౩॥

పదవిభాగః:- కువిత్ । అఙ్గ । ప్రతి । యథా । చిత్ । అస్య । నః । స+జాత్యస్య । మరుతః । బుబోధథ । నాభా । యత్ర । ప్రథమమ్ । సమ్+నసామహే । తత్ర । జామి+త్వమ్ । అదితిః । దధాతు । నః ॥౧౩॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (అఙ్గ మరుత) హే జీవన్ముక్తాః! (అస్య సజాత్యస్య నః) అస్య సజాత్యస్యాస్మాకం బహుః సమాన-సమ్బన్ధభావః ప్రథమార్థే షష్ఠీ వ్యత్యయేన స్యాత్-మోక్షే (యథా చిత్) యేనాపి సాధనేన (ప్రతి బుబోధథ) ప్రతి జ్ఞాపయథ (యత్ర నాభా) యస్మిన్ నహనే బన్ధనే సంబన్ధే యోగే (ప్రథమం సంనసామహే) ప్రముఖం ప్రతమం సుఖం ప్రాప్నుమః "నసతిరాప్నోతి కర్మా" [నిరు.౩.౧౮] "నసతే గతికర్మా" [నిఘ.౨.౧౪] (తత్ర-అదితిః) తస్మిన్నఖణ్డిత ఏకరసోఽవినశ్వరః పరమాత్మా (నః-జామిత్వం దధాతు) అస్మభ్యం సుఖభోగసమ్పర్కం ధారయతు. ॥౧౩॥

ఇతి దశమో వర్గః సమాప్తః.

పదార్థము:- (ఋభవః) ఓ జ్ఞానవంతులారా! (త్వష్టారమ్) సూర్యుని, (వాయుమ్) వాయువును (దైవ్యా, హోతారా) ప్రాణాపానములు (ఉషసమ్) ఉషను (యః) ఏ యజ్ఞీయ పదార్థములను (స్వస్తయే) మీ శుభముకొరకు ఈ సకల దేవతలకు (ఓహతే) ప్రాప్తించునో, వానిని (బృహస్పతిమ్) ఆకాశమండలము (సుమేధసమ్) ఉత్తమ జ్ఞాన విషయముగు (వృత్రఖాదమ్) మేఘనాశకముగు విద్యుత్తును (ఇన్ద్రియమ్) ఇంద్ర ప్రభావకముగు (సోమమ్) సోమముమున్నగు ఓషధులను (ధనసా:) ధనమును కోరువారమగుచేము (ఈమహే) పొందుదుము. ॥౧౦॥

భావార్థము:- ఓ జ్ఞాన ప్రకాశులారా! సూర్యుడు, వాయువు, ప్రాణము, అపానము, మరియు ఉషస్సులకు హవ్య పదార్థములు మీ శుభముంకొరకు ప్రాప్తించును. మరియు ఏ ఆకాశమండలము, విద్యుత్తు, మరియు విద్యుత్తుద్వారా సేవించబడు సోమము మున్నగు ఓషధులను పొందుచుండురో అట్టి సోమమును ధనములను కోరుకొనుమేము పొందుదుము. ॥౧౦॥

పదవ వర్గము సమాప్తమైనది.

9487. Desirous of blessings, we solicit that blissful elixir, a favorite of the resplendent self O men of wisdom, for your welfare, we invoke the sun and the divine performers of sacrifice, and we also invoke the dawn. With loving regards, we also invoke our Lord who is the dispeller of dark evils and a lover of resplendence. 10

అథ ఏకాదశో వర్గః॥౧౩॥

ఋషిః- వసుకర్ణో వాసుక్రః ॥ దేవతా - విశ్వేదేవాః ॥ ఛన్దః- జగతీ ॥ స్వరః- నిషాదః ॥

౯౪౮౮. బ్రహ్మా గామశ్వం జనయన్త ఓషధీర్వనస్పతీన్ పృథివీం పర్వతాం అపః।
సూర్యం దివి రోహయన్తః సుదానవ ఆర్యా వ్రతా విసృజన్తో అధి క్షమి॥౧౧॥

పదవిభాగః:- బ్రహ్మ । గామ్ । అశ్వమ్ । జనయన్తః । ఓషధీః । వనస్పతీన్ । పృథివీమ్ । పర్వతాన్ । అపః । సూర్యమ్ । దివి । రోహయన్తః । సు+దానవః । ఆర్యా । వ్రతా । వి+సృజన్తః । అధి । క్షమి ॥౧౧॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (సుదానవః) కల్యాణదానాః "సుదానవః కల్యాణదానాః" [నిరు.౬.౨౩] రశ్మయః (బ్రహ్మ) అన్నమ్ "బ్రహ్మ అన్ననామ" [నిఘ.౨.౭] (గామ్-అశ్వమ్) గోపశుం తథాశ్వమ్ (ఓషధీః-వనస్పతీన్) హరితా ఓషధీః ఫలవృక్షాన్ (పృథివీం పర్వతాన్-అపః) పరిష్కృతాం భూమిం పర్వతాన్ జలం చ

[శ.౧౨.౭.౩.౧] (మనవే ఋషయే విమాయుం దాసం కృణ్వానః-త్వం-జగన్థ) మననీయాయ ద్రష్ట్ర ఉపాస్యాయ మాయా రహితం ఫలరహితం త్వం భృత్యమివ కుర్వన్ త్వం యస్తం హంసి (స్యోనాత్ పథః-దేవత్రా యాన...-అఞ్జసా చకర్థ) సుఖమయాన్ దేవేషు గన్తవ్యాన్ మార్గాన్ దేవయానాన్ తత్త్వతః "అఞ్జసా తత్త్వశీఘ్రార్థయోః" [అవ్యయార్థనిబన్ధనమ్] కరోషి. ॥౭॥

పదార్థము:- (త్వమ్) ఈ సూర్యుడు (నమృచిమ్) జలములను వదలివేయని, అనగా బంధించియుంచిన మేఘములను (ఋషయే) క్రాంతదర్శులగు యాజ్ఞికులకొరకు (దాసమ్) దానహీనులను కూడ (విమాయుమ్) మాయారహితులగు (మఖస్యుమ్) దానశీలురనుగ (కృణ్వానః) చేయుచు (జఘన్థ) చంపును (త్వమ్) అవి (మనవే) మనుష్యులకొరకు (దేవత్రా) దేవతలమధ్యకు వెళ్లుటకు (పథః) మార్గములను (స్యోనాన్) సుఖవంతముగ (చకర్థ) చేయును మరియు (అంజసా, ఇవ) నిష్కపటరూపమున (యానన్) నడచుటకు యోగ్యముగ చేయును. ॥౭॥

భావార్థము:- ఈ సూర్యుడు క్రాంతదర్శులగు యజ్ఞకర్తలకొరకు జలములను వదలకుండునట్టి దాతృత్వములేని మేఘములను మాయారహితము, దానశీలత్వము, అనగా ఇవిగలవానిగా చేయుచు వర్షింపజేయును. ఇవి మనుష్యులను దేవతలమధ్యకు వెళ్లుటకు అనగా కిరణములను, వాయువు మున్నగు వానిని ప్రాప్తింపజేయు మార్గములను సుఖదము, మరియు సరళము, సుగమముగ చేయును. అనగా జలములను సమీపింప జేయుటకు సులభముగా కిరణములవృద్ధికి చేర్చి అంతరిక్షములో మేఘములు మున్నగువానిని సిద్ధపరచును. ॥౭॥

9581. You crush the war-loving obstructing forces, endeavoring to disturb the sacrificial acts and making their illusions powerless against the sage. You make it easy for men to tread the path of righteousness) leading as it were, straight to the final goal of life. 7

ఋషిః- గౌరవీతిః ॥ దేవతా - ఇన్ద్రః॥ ఛన్దః- పాదనిచృత్త్రిష్టుప్ ॥ స్వరః- ధైవతః॥

౯౫౮౨. త్వమేతాని పప్రిషే వి నామేశాన ఇన్ద్ర దధిషే గభస్తౌ ।
అను త్వా దేవాః శవసా మదన్త్యుపరిబుధ్నాన్వనినశ్చకర్థ ॥౮॥

పదవిభాగః:- త్వమ్ । ఏతాని । పప్రిషే । వి । నామ । ఈశానః । ఇన్ద్ర । దధిషే । గభస్తౌ । అను । త్వా । దేవాః । శవసా । మదన్తి । ఉపరి+బుధ్నాన్ । వనినః । చకర్థ ॥౮॥

సంస్కృతాన్వయార్థః:- (ఇన్ద్ర) హే రాజన్! (త్వమ్) త్వం ఖలు (ఏతాని నామ) ఇమాని శత్రూన్ నమ్రీ కుర్వాణాని స్వసైన్యబలాని (వి పప్రిషే) విశిష్టతయా పిపర్షి రక్షసి (ఈశానః-గభస్తౌ దధిషే) సమర్థః స్వామీ

పదార్థః- హే **అంగిరః** మత్ప్రాణభూత. ప్రాణో వా అంగిరాః. శ. ౬ । ౩ । ౨ । ౩. **అగ్నే** జ్ఞానసూర్య జగన్నేతః పరమాత్మన్! **తమ్** తాదృశం నిఖిలగుణగణసమన్వితమ్ **త్వా** త్వామ్ **గోపవనః** గావ ఇన్ద్రియాణాం వాచాం వా పవనః శోధయితా గోప-వనః పవిత్రేన్ద్రియః పూతవాక్ యద్వా గావః ఇన్ద్రియాణి పాతి రక్షతీతి గోపః ఆత్మా తం వనతి సేవతే ఇతి గోప-వనః. ఆత్మసేవీ స్తోతా **గిరా** స్తుతివాచా వేదవాణ్యా వా **జనిష్ఠత్** జనయతి స్వాన్తఃకరణే ప్రకటయతి. జనీ ప్రాదుర్భావే ధాతోర్ణ్యన్తాల్లేటి 'జనిషత్' ఇతి ప్రాప్తే బహులంవచనాత్ ఠకారాగమశ్ఛాన్దసః. హే **పావక** శుద్ధికర్తః దేవ! **సః** తాదృశస్త్వమ్ **హవమ్** మదీయాహ్వానమ్. హవం హ్వానమితి నిరుక్తమ్ ౧౦ । ౭. హ్వేఞ్ ధాతోః 'బహులం ఛన్దసి. అ. ౬ । ౧ । ౩౪' ఇతి సమ్ప్రసారణే సతి ఉకారాన్తత్వాద్ 'ఋదోరప్. అ. ౩ । ౩ । ౫౭ ' ఇత్యప్ ప్రత్యయః. **శ్రుధి** శృణు. శ్రు శ్రవణే ధాతోః 'శ్రుశృణుపృకృవృభ్యశ్ఛన్దసి. అ. ౬ । ౪ । ౧౦౨' ఇతి హేర్ధిః. 'అన్యేషామపి దృశ్యతే అ. ౬ । ౩ । ౧౩' ఇతి సంహితాయాం దీర్ఘః.।౯॥

భావార్థః- పరమేశ్వరోఽవ్యక్తరూపేణ సర్వేషాం హృది సన్నివిష్టః. తం పవిత్రేన్ద్రియః పూతవాగ్ ఆత్మసేవీ జన ఏవ వేదమన్త్రైః స్తువన్ ప్రకటయితుం సమర్థో భవతి. పరమేశ్వరశ్చ ప్రకటీభూయ హృదయం పునాతి.।౯॥

౨౯. ఆ పరమాత్మను ఎవరు తమ హృదయములలో ప్రకటించుకొనగలరు?

పదార్థము :- (అంగిరః) నా ప్రాణభూతుడవు (అగ్నే) జ్ఞానసూర్యుడవు, జగన్నాయకుడవునగు ఓ పరమాత్మా! (తమ్) ఆ సమస్తగుణగణములతో గూడిన (త్వా) నిన్ను (గోపవనః) ఇంద్రియరూప, లేక వాణిరూప గోవుల శోధకుడవు, పవిత్రమగు ఇంద్రియముల మరియు పవిత్ర వాక్కులచే స్తుతించబడువాడవు. లేక (గోప-వనః) ఆత్మసేవియగు స్తోతలు (గిరా) స్తుతివాణుల, లేక వేదవాణులచే (జనిష్ఠత్) తమ అంతఃకరణములలో ప్రకాశపరచెదరు. (పావక) శుద్ధికర్తయగు ఓ పరమాత్మా! (సః) అట్టి నీవు (హవమ్) నా ఆహ్వానమును (శ్రుధి) వినుము.।౯॥

భావార్థము :- ఓ పరమేశ్వర! అవ్యక్తరూపమున నీ వందరిహృదయములలో చేరియున్నావు. అట్టి నిన్ను పవిత్ర ఇంద్రియములు, పవిత్ర ఆత్మసేవిలగువారుమాత్రమే వేదమంత్రములచే స్తుతియొనర్చుచు దర్శించుకొనుటకు సమర్థులగుదురు. మరియు వారికి పరమేశ్వరుడు ప్రకటమై వారి హృదయములను పవిత్రపరచును.।౯॥

29. O most beloved God : Life of our life, A wise man who has purified his speech and controlled all his senses, manifests Thee through his songs. Listen to my invocation O purifier. II 9II

ఇత్యమరః (౩ । ౩ । ౧౭౬). ఇడా ఇతి పృథివీనామ. నిఘం. ౧ । ౧, డలయోర్భేదః. పరమేశ్వరః ఇరాం భూమిం విదార్య స్రోతాంసి ప్రవాహయతి. స ఇరామ్ అన్నం పృథివీం చ దదాతి. అపి చ ఇరామ్ అన్నం పృథివీం చ దధాతి. సూర్యద్వారా ధారయతే వా. స ఇన్దవే జలాయ, జలవర్షణార్థమ్ యజ్ఞాయ వా ద్రవతి గచ్ఛతి సక్రియో భవతి. ఇన్దురితి జలనామ యజ్ఞనామ చ. నిఘం. ౧ । ౧౨, ౩ । ౧౭, ద్రు గతౌ. స ఇన్దౌ స్తోతౄణాం శ్రద్ధారూపే సోమరసే రమతే. సోమో వా ఇన్దుః. శ. ౨ । ౨ । ౩ । ౨౩, యద్వా ఇన్దౌ సృష్టియజ్ఞసఞ్చాలనే రమతే. కిఞ్చ ఇన్ధే ప్రకాశయతి భూతాని సూర్యచన్ద్రవిద్యుదాదీని జ్యోతిర్మయాని వస్తూని, యద్వా ఉపాసకైః ఇధ్యతే ప్రాణాయామద్వారా ప్రదీప్యతేఽన్తఃకరణే. స ఏవ ఇదం సర్వం జగత్ కరోతి రచయతి, ఇదం సర్వం జగత్ పశ్యతి వా, ఇన్దతి పరమైశ్వర్యవాన్ భవతి వా. ఇతి పరమైశ్వర్యే, రన్ ప్రత్యయః. ఇన్దన్ పరమైశ్వర్యవాన్ భవన్ యోగినాం కామాదిశత్రూన్ దారయతి ద్రావయతి వా, ఆదరయతి సమ్మానయతి యజ్వనః యజ్ఞకర్తౄనితి వా. పరమేశ్వరాతిరిక్తమ్ ఇన్ద్రశబ్దోఽధ్యాత్మప్రక్రియాయామ్ ఆత్మమనఃప్రాణవాగాదీనామపి వాచకో భవతి, మన ఏవేన్ద్రః. శ. ౧౨ । ౯ । ౧ । ౧౩, యన్మనః స ఇన్ద్రః. గో.ఉ. ౪ । ౧౧, ప్రాణ ఏవేన్ద్రః. శ. ౧౨ । ౯ । ౧ । ౧౪, వాగ్ వా ఇన్ద్రః. కౌ. బ్రా. ౨ । ౭ ఇత్యాదిప్రామాణ్యాత్. వ్యావహారికప్రక్రియాయామపి ఆధిదైవికాధి, భౌతికాధి యజ్ఞాదిదృష్టిభిర్వ్యభిన్నార్థా వేదేషు బ్రాహ్మణాదిషు చ సఙ్కేతితాః. ప్ర సమ్రాజం చర్షణీనామ్. ఋ. ౮ । ౧౬ । ౧, ఇన్ద్రో జయాతి న పరాజయాతా అధిరాజో రాజసు రాజయాతై. అథ. ౬ । ౯౮ । ౧, విశ్వాసాం తరుతా పృతనానామ్. ఋ. ౮ । ౭౦ । ౧ ఇత్యాదిభిర్వేదవచనైరిన్ద్రస్య సమ్రాట్త్వం సేనాపతిత్వం వా సూచితం భవతి. అథ యః స ఇన్ద్రోఽసౌ స ఆదిత్యః. శ. ౮। ౫ । ౩ । ౨, యో వై వాయుః స ఇన్ద్రః. శ. ౪ । ౧ । ౩ । ౧౯, స్తనయిత్నురేవ ఇన్ద్రః. శ. ౧౧ । ౬ ॥ ౩ । ౯, యజమానో వై స్వే యజ్ఞ ఇన్ద్రః. శ. ౮ । ౫ । ౩ । ౮. ఇత్యాదిభిశ్చ ప్రమాణైః సూర్య - వాయు - విద్యుద్ యజమానాదీనామ్ ఇన్ద్రత్వం బోధ్యతే. పరమేశ్వరాతిరిక్తా ఏతేఽప్యర్థా యత్ర తత్ర వాచ్యా వ్యఙ్గ్యా వా భవన్తో ముఖ్యార్థం చ సంపుష్ణన్తః సామవేదే జ్ఞానకర్మోపాసనానాం సమన్వయం సూచయన్తి.

ఇన్ద్రస్య కర్మాణి యాస్కాచార్య ఇత్థం వర్ణయతి - అథాస్య కర్మ, రసానుప్రదానమ్. వృత్రవధః యా చ కా చ బలకృతిరిన్ద్రకర్మైవ తత్. నిరు. ౭, ౧౦. ఇన్ద్రస్య ప్రథమం కర్మ రసానుప్రదానమ్. యథా ఇన్ద్రపదవాచ్యః సూర్యో విద్యుదగ్నిర్వా వృష్టిరసం ప్రయచ్ఛతి, రాజా చ ప్రజాభ్యః సుఖసమృద్ధిరసం ప్రయచ్ఛతి, తథైవ పరమేశ్వరోఽధ్యాత్మసాధకేభ్య ఆనన్దరసం వర్షతి. ద్వితీయం కర్మ వృత్రవధః యథా సూర్యో విద్యుద్ వా మేఘరూపం

ద్వితీయా దశతిః

౧౫౫. ఋషిః – శ్రుతకక్షః। దేవతా – ఇన్ద్రః।
ఛన్దః – అనుష్టుప్। స్వరః – గాన్ధారః.
అథేన్ద్రస్య మహత్త్వగానార్థం జనాః ప్రేర్యన్తే.

౨3౨ 3 ౧౨3 ౧ ౨3 ౧ర ౨ర
౧౫౫. పాన్తమా వో అన్ధస ఇన్ద్రమభి ప్ర గాయత।
3 ౧ ౨ 3౧ ౨3 ౧ ౨ 3౨
విశ్వాసాహం శతక్రతుం మంహిష్ఠఞ్చర్షణీనామ్ ॥౧॥

౧౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨
ప.వి:–పాన్తమ్–ఆ । వః । అన్ధసః । ఇన్ద్రమ్ । అభి । ప్ర । గాయత । విశ్వాసాహమ్ –
3 ౧౨ర 3౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨
విశ్వా–సాహమ్ । శతక్రతుమ్ – శత–క్రతుమ్ । మంహిష్ఠమ్ । చర్షణీనామ్ ॥౧॥

పదార్థః-హే మనుష్యాః ! **వః** యూయమ్ **అన్ధసః** భోగ్యం వస్తుజాతమ్. అన్ధః ఇత్యన్ననామ. నిఘం. ౨ । ౭. అన్నమితి సర్వేషాం భోగ్యవస్తూనామ్ ఉపలక్షణమ్. ద్వితీయార్థే షష్ఠీ. **ఆ పాన్తమ్** సమన్తతో రక్షన్తమ్. పా రక్షణే ఇతి ధాతోః శతరి రూపమ్. **విశ్వాసాహమ్** సమస్తరిపువిజేతారమ్. విశ్వాన్ సర్వాన్ శత్రూన్ సహతే పరాభవతీతి తాదృశమ్. అత్ర విశ్వపూర్వాత్ షహ మర్షణే ధాతోః 'ఛన్దసి సహః' అ. 3 । ౧ । ౬3 ఇతి ణ్విః. 'అన్యేషామపి దృశ్యతే'. అ. ౬ । 3 । ౧3౭ ఇతి దీర్ఘశ్చ. **శతక్రతుమ్** బహుప్రజ్ఞం, బహుకర్మాణం, బహుయజ్ఞం వా. శతమితి బహునామ. నిఘం. 3 । ౧. క్రతురితి కర్మనామ ప్రజ్ఞానామ చ. నిఘం. ౨ । ౧ , 3 । ౯. క్రతుర్యజ్ఞవచనోఽపి ప్రసిద్ధః. **చర్షణీనామ్** మనుష్యాణామ్. చర్షణయ ఇతి మనుష్యనామ. నిఘం. ౨ । 3. **మంహిష్ఠమ్** దాతృతమమ్. మంహతే దానకర్మా. నిఘం. 3 । ౨౦. **ఇన్ద్రమ్** పరమైశ్వర్యశాలినం వీరం పరమాత్మానం రాజానం వా **అభి** అభిలక్ష్య **ప్ర గాయత** ప్రకృష్టం గానం కురుత, తత్తద్గుణకర్మస్వభావాన్ వర్ణయత.॥౧॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః పరికరశ్చ. ॥౧॥

భావార్థః-సర్వేషాం మనుష్యాణాం యోగ్యమస్తియత్ తే జగద్రక్షకం, సమస్త కామ క్రోధాదిరిపువిజేతారమ్, అసంఖ్యప్రజ్ఞమ్, అసంఖ్యకర్మాణమ్, అసంఖ్యయజ్ఞం, సర్వేభ్యో మనుష్యేభ్యో విద్యాధనధర్మాదీనాం దాతృతమం పరమాత్మానం, రాష్ట్రరక్షకం, శత్రుసైన్యానాం పరాజేతారం, విద్వాంసం, కర్మఠం, బహూనాం

ప.పా:- దోషో - ఉ । ఆ - అగాత్ । బృహత్ - గాయ । ద్యుమద్గామన్ - ద్యుమత్ - గామన్ । ఆథర్వణ । స్తుహి । దేవమ్ । సవితారమ్ ॥౩॥

పదార్థః- హే **ద్యుమద్గామన్** ద్యుమాన్ దీప్తిమాన్ విద్యాది సద్గుణప్రకాశయుక్తః గామ గమనమ్ ఆచరణం యస్య తథావిధ! ద్యుమాన్ ద్యోతనవాన్. నిరు० ౬।౧౯. గామ ఇత్యత్ర గాఙ్ గతౌ ధాతోః 'సర్వధాతుభ్యో మనిన్' ఉ. ౪।౧౪౬ ఇతి మనిన్. **ఆథర్వణ** అచఞ్చలవృత్తే అతిశయస్థితప్రజ్ఞ విద్వన్! అథర్వాణో ఽథర్వణవన్తః. థర్వతిశ్చరతికర్మా, తత్ప్రతిషేధః. నిరు०. ౧౧।౧౯. అథర్వణో ఽపత్యమ్ ఆథర్వణః. అపత్యార్థే అణ్ ప్రత్యయః. పశ్య, **దోషా ఉ** రాత్రిః, అజ్ఞానమోహదుర్వ్యసనదురాచారాదీనాం తమిస్రా. దోషా ఇతి రాత్రినామ. నిఘం०.౧।౭. **ఆ అగాత్** ఆగతా ఽస్తి. అతస్త్వమ్ బృహత్ ప్రచురమ్ గాయ గానం కురు, సదుపదేశసచ్ఛిక్షాదిద్వారేణ ధర్మవాణీం ప్రసారయ. **దేవమ్** ప్రకాశమయం ప్రకాశకం చ **సవితారమ్** సద్విద్యాదిప్రేరకమ్ ఇన్ద్రం పరమాత్మానం రాజానం వా స్తుహి అర్చ, ఉద్బోధయ వా. అత్ర ఇన్ద్రదేవతాకత్వాద్ ఋచః సవితా 'ఇన్ద్ర' ఏవ జ్ఞేయః.॥౩॥

భావార్థః-యథా గగనే ప్రకటితః సూర్యః స్వరశ్మిభిర్నిబిడాన్ధకారపూర్ణాం నిశాం నివార్య సర్వత్ర ప్రకాశం వికిరతి, తథైవ జనానాం హృదయేషు ప్రకటితః పరమాత్మా, రాష్ట్రే రాజపదేఽభిషిక్తో వీరో మనుష్యశ్చ సర్వతో వ్యాప్తామ ధర్మాజ్ఞాన దుశ్చారిత్ర్యకదాచారాదేః కృత్స్నాం తమిస్రాం విదార్య ధర్మవిద్యాసచ్చారిత్ర్యాదేరుజ్జ్వలం ప్రకాశం ప్రసారయతి. అతో విద్వద్భిః స పరమేశ్వరో రాజా చ గుణవర్ణనేన ముహుర్ముహుః స్తోతవ్యః. ॥౩॥

౧౭౭. ఈ మంత్రములో మనుష్యులకు పరమాత్మ మరియు రాజు స్తుతికొరకు ప్రేరణ గలదు.

పదార్థము :-(ద్యుమద్గామన్) విద్యమున్నగు సద్గుణములచే ప్రకాశించు ఆచరణలుగల (ఆథర్వణ) అచంచల వృత్తిగల, అత్యంత స్థిర ప్రజ్ఞగల ఓ విద్వాంసులారా! చూడుడు (దోషా ఉ) అజ్ఞానము, మోహము, దుర్వ్యసనములు, దురాచారములు మున్నగువాని చీకటి రాత్రులు (ఆ అగాత్) వచ్చినవి. కావున మీరు (బృహత్) చాల అధికముగ (గాయ) గానమొనర్చుడు. అనగా సదుపదేశములు, ఉత్తమ శిక్షణ మున్నగువానిద్వారా ధర్మవాణులను వ్యాప్తపరచుడు. (దేవమ్) ప్రకాశమయి మరియు ప్రకాశక (సవితారమ్) సద్విద్యమున్నగువాని ప్రేరకుడగు ఇంద్ర పరమేశ్వరుని (అర్చ) అర్చించుడు. లేక (సవితారమ్) సద్విద్యల ప్రేరకుడగు ఇంద్రరాజును (అర్చ) ఉద్బోధించుడు. [ఈ ఋచయొక్క దేవత ఇంద్రుడగుటచే 'సవితా' ఇచట ఇంద్రుడను విశేషణముగనే ఎరుగవలెను].॥౩॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ ఆకాశమునందుదయించిన సూర్యుడు తన కిరణములచే గాఢాంధకారముగల రాత్రులను తొలగించి సర్వత్ర ప్రకాశమును వ్యాప్తపరచునో అటులనే మనుష్యుల హృదయములలో ప్రకటమగు చీకటులను పరమాత్మ మరియు రాష్ట్రములో రాజపదవిపై

భావార్థః- యథా పురుషార్థేన భక్త్యా చ ప్రసాదితః పరమేశ్వరో మనుష్యాణాం కామక్రోధహింసోపద్రవాదీన్ సర్వాన్ రిపూన్ క్షణేనైవ విద్రావయతి, తథా విద్వాన్ జనః సాత్త్వికపుష్టిప్రదాన్నౌషధ్యాదిభిః పరిపుష్టః సన్ రాష్ట్రాదవిద్యాదీన్ దుర్గుణాన్ సద్య ఏవ విద్రావయేత్. ॥ ౬ ॥

౧౮౦. ఈ మంత్రములో ఇంద్రనామముచే పరమేశ్వరుడు మరియు విద్వాంసుల నాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మ పక్షములో:- (ఇన్ద్ర) దుర్గుణములను నష్టపరచు మరియు సద్గుణములను ప్రదానమొనర్చు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (ఆ ఇహి) మా జీవన యజ్ఞమునకు రమ్ము. (అన్ధసః) మా పురుషార్థరూప అన్నములచే మరియు (విశ్వేభిః) సమస్త (సోమపర్వభి) భక్తి సమారోహములచే (మత్సి) ప్రసన్నుడనగుము. నీవు (మహాన్) మహనీయుడవు మరియు (ఓజసా) నీ బలముచే (అభిష్టిః) మా కామక్రోధములవంటి శత్రువులయెడ ఆక్రమణ మొనర్చువాడవై యున్నావు.

రెండవది విద్వాంసుల పక్షములో :- (ఇన్ద్ర) విద్యారూప ఐశ్వర్యములతో గూడిన ఓ విద్వాంసులారా! మీరు (ఆ ఇహి) రండు (అన్ధసః) సాత్విక అన్నములచే మరియు (విశ్వేభిః) సమస్త (సోమ పర్వభిః) బలమును వృద్ధిపరచునట్టి సోమ మున్నగు ఓషధఖండములచే (మత్సి) తృప్తి చెందుడు. మీరు (మహాన్) గుణములలో గొప్పవారు (ఓజసా) విద్యాబలముచే (అభిష్టిః) కోరికలను ప్రాప్తింపజేయు మరియు సమాజమునందలి అజ్ఞానము, దురాచారములు మున్నగు దుర్గుణములపై ఆక్రమణమొనర్చువారుగ నగుడు. ౹౬॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. ౹౬॥

భావార్థము :- పురుషార్థము మరియు భక్తిచే ప్రసన్నునిగ జేయబడిన ఏ పరమేశ్వరుడు మనుష్యుల కామ, క్రోధ, హింస, ఉపద్రవములు మున్నగు సమస్త శత్రువులను క్షణమాత్రములో నష్టమొనర్చివేయగలడో అటులనే విద్వాంసులగువారు సాత్త్విక మరియు పుష్టివర్ధక అన్నములు, ఓషధులు మున్నగువానిచే పరిపుష్టివంతులై రాష్ట్రమునుండి అవిద్యమున్నగు దుర్గుణములను శీఘ్రముగ వినష్టమొనర్చివేయవలెను. ౹౬॥

180. (1) O Lord! Come and be pleased with the Spiritual juice of devotion combined with knowledge prepared at all assemblies of Brahmans; Thou art Protector, almighty in Thy strength.

(2) O soul! manifest thyself. Be delighted with all the vigour-infusing forces of fine breath with thy strength; thou art filled with mighty desires. II6II

సత్యాదిరూపం హిరణ్యం ప్రయచ్ఛతి, స్వబలేన తస్య రక్షాం కరోతి, తచ్ఛరీరే మనః ప్రాణం చ సంయోజ్య తస్మై దీర్ఘమాయుః సామర్థ్యం చ దదాతి.॥౭॥

౨౮౯. ఈ మంత్రములో ఇంద్రుని ఆతిథ్యమునకు ప్రేరణ నీయబడినది.

పదార్థము :-(మేధ్యాతిథే) పవిత్ర ఇంద్రరూప అతిథిగల ఓ స్తోతా! (అస్తసః) నీవు భక్తిరసమున (మదే) ఆనందమునందు నిమగ్నుడవై (ఇన్ద్రాయ) ఇంద్ర పరమేశ్వరునికొరకు అనగా ఆయన ఆతిథ్యముకొరకు (గాః) స్తుతి వాణులను (పాహి) పాలన, పోషణమొనర్చి ప్రచారమొనర్చుము (యః) ఎవరు ఇన్ద్ర పరమేశ్వరుని (హర్యోః) మనస్సుయును ప్రాణరూప అశ్వములను (సంమిశ్లః) శరీరములో నియుక్తమొనర్చుకొనువారో (యః) ఎవరు (హిరణ్యయః) జ్యోతిర్మయము, యశోమయులైయుండురో మరియు ఎవరు (ఇన్ద్రః) పరమేశ్వరుడు (వజ్రీ) వజ్రమువంటి ఆక్రమణ మరియు రక్షకబలముతోగూడి దుర్జనుల దండించి సజ్జనులను రక్షించునట్టి (హిరణ్యయః) సత్యరూప స్వర్ణాలంకారములచే అలంకృతమై సిద్ధముగ నుంచినాడని తెలియవలెను.॥౭॥

ఈ మంత్రములో 'ఇన్ద్రాయ గాః పాహి' అనుదానిచే ఈ ఉపమాలంకారము ధ్వనితమగుచున్నది. అనగా ఒక గృహస్థుడు విద్వాంసులగు అతిథుల సత్కారముకొరకెటుల గోవులను పెంచునో, అటులనే. 'ఇన్ద్ర, ఇన్ద్రే' లో ఛేకానుప్రాసము, హర్యో, ర్యోహి' యందు వృత్యనుప్రాసము మరియు 'హిరణ్యయ, హిరణ్యయః' లలో యమక అలంకారము గలదు.॥౭॥

భావార్థము :- అతిథిసత్కారము మనుష్యుల పరమధర్మమైయున్నది. ఇంద్ర పరమేశ్వరుడు కూడ మనుష్యుల హృదయగృహములకు అతిథియైయున్నాడు. ఆయన ఆతిథ్యముకొరకు ఆయనకు శ్రద్ధారసమున స్నానమాడి, స్తుతి వాణులరూప అర్ఘ్య పాద్యములనీయవలెను. ఇంద్ర పరమేశ్వరుడొక విలక్షణ అతిథియైయున్నాడు. ఆయన తనకు ఆతిథ్యము నిచ్చినవారికి జ్యోతి, యశస్సు, సత్యమువంటి సువర్ణమును ప్రదానమొనర్చును. తన బలముచే వారి రక్షణ మొనర్చుచుండును. వారి శరీరములలో మనస్సు, ప్రాణములను నియుక్తమొనర్చి వారికి దీర్ఘాయుషు మరియు సామర్థ్యములను ప్రసాదించుచుండును.॥౭॥

289. O Lord, Thou Who art adorable like a guest at our sacrifice and absolutely pure, protect our knowledge and speech. O devotee! enjoying the bliss of God who is worthy of being worshipped, sing His glory. The Lord unites husband and wife, as well as preceptor and disciple. He is full of splendour and vigour. Oh. The lord is the wieldier of thunder bolt in the form of true knowledge which destroys all ignorance and sin. He is also the Punisher of the wicked, being the Dispenser of Justice. II7II

ప. వి:- ఇమమ్ । ఇన్ద్ర । సుతమ్ । పిబ । జ్యేష్ఠమ్ । అమర్త్యమ్ - అ-మర్త్యమ్ । మదమ్ । శుక్రస్య । త్వా । అభి - అక్షరన్ । ధారాః । ఋతస్య । సాదనే ॥ 3 ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మపరః. హే **ఇన్ద్ర** అధ్యాత్మ సమ్పత్ప్రదాతః పరమైశ్వర్యశాలిన్ పరమాత్మన్! త్వమ్ **ఇమమ్** ప్రత్యక్షమ్ **జ్యేష్ఠమ్** అతిశయేన ప్రశస్యమ్. ఇష్ఠన్ ప్రత్యయే 'జ్య చ. అ. ౫ । ౩ । ౬౧' ఇతి ప్రశస్యస్య జ్యాదేశః. **అమర్త్యమ్** దివ్యమ్, **మదమ్** స్తోతురానన్దప్రదమ్ సుతమ్ అభిషుతమస్మాకం శ్రద్ధారసరూపం సోమమ్ **పిబ** ఆస్వాదయ. **ఋతస్య** ధ్యానయజ్ఞస్య. ఋతమ్ ఇతి యజ్ఞనామ. నిరు. ౬ । ౨౨. **సాదనే** సదనే, హృదయే ఇత్యర్థః **శుక్రస్య** దీప్తస్య పవిత్రస్య చ శ్రద్ధారసస్య. శుచ దీప్తౌ, శుచిర పూతీభావే. ఋజేన్ద్ర... ఉ. ౨ । ౨౮ ఇతి రన్ ప్రత్యయే నిత్యాదాద్యుదాత్తే ప్రాప్తే నిపాతనా దన్తోదాత్తత్వమ్. **ధారాః** ప్రవాహసన్తతయః **త్వా అభి** త్వాం ప్రతి **అక్షరన్** స్రవన్తి.

అథ ద్వితీయో గురుశిష్యపరః. శిష్యం ప్రతి ఆచార్యస్యోక్తిరియమ్. హే **ఇన్ద్ర** జిజ్ఞాసో, విద్యుద్వత్ తీవ్ర బుద్ధే మదీయ శిష్య! త్వమ్ **ఇమమ్** మయా ప్రదీయమానమ్, **జ్యేష్ఠమ్** శ్రేష్ఠమ్, **అమర్త్యమ్** చిరస్థాయినమ్. అమరమితి వాచ్యార్థః, చిరస్థాయినమితి లక్ష్యార్థః, తేన అతిశయరూపోఽర్థో ద్యోత్యతే. **మదమ్** తృప్తిప్రదమ్ **సుతమ్** అధ్యయనాధ్యాపనవిధినా నిష్పాదితమ్ జ్ఞానరసమ్ **పిబ** ఆస్వాదయ. యం జ్ఞానరసమ్ **శుక్రస్య** పవిత్రస్య **ఋతస్య** అధ్యయనాధ్యాపనయజ్ఞస్య **సాదనే** గృహే, గురుకులే ఇత్యర్థః **ధారాః** మదీయాః వాచః. ధారా ఇతి వాఙ్నామ. నిఘం ...౧ । ౧౧. **త్వా అభి** త్వాం ప్రతి **అక్షరన్** క్షారయన్తి, సిఞ్చన్తి ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-సర్వే దుఃఖవిదారకమానన్దసిన్ధుం పరమేశ్వరం ప్రతి శ్రద్ధాం హృది నిధాయ తముపాసీరన్, గురవశ్చ శిష్యాన్ ప్రతి ప్రేమ్ణా ప్రభావిశిక్షాపద్ధత్యా విద్యాం ప్రదద్యుః. ॥ 3 ॥

౩౪౪. ఈ మంత్రములో ఇంద్రుడు సోమరసమును పానమొనర్చవలెనను విషయమున్నది.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షములో :- (ఇన్ద్ర) ఆధ్యాత్మిక సంపదల ప్రదాతయు పరమైశ్వర్యశాలియగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (ఇమమ్) ఈ (జ్యేష్ఠమ్) అత్యంత ప్రశంసనీయము (అమర్త్యమ్) దివ్యమగు (మదమ్) స్తోతలకు ఆనందమునిచ్చునట్టి (సుతమ్) సిద్ధపరచబడిన మాయొక్క శ్రద్ధారసరూప సోమమును (పిబ) పానమొనర్చుము (ఋతస్య) ధ్యానయజ్ఞముయొక్క (సాదనే) సదనమువంటి హృదయములో (శుక్రస్య) దీప్తి, పవిత్రమగు శ్రద్ధారసముయొక్క (ధారాః) ధారలు (త్వా అభి) మీ యెడ (అక్షరన్) ప్రవహించుచున్నవి.

[illegible] శస్త్రములతో ఆయనను పరిశుద్ధపరచినారు. తరువాత శుద్ధియైన ఆ ఇంద్రునికొరకు [illegible] కర్మలలో సోమను మున్నగు హవిస్సులను కూడ ఇచ్చినారు" అని వ్రాసినాడు. [illegible] ఇతిహాసములో దేవతలు కూడ వధ్యులను చంపి పాపముతో లిప్తులగుదురని [illegible] వ్రాసినాడు. అది పూర్తిగ అసంగతమైయున్నది.

350. Friends, come soon. Let us worship the Great Holy God with pious songs of the Sama Veda, with harmonious devotion and with pure Vedic hymns. May He be quickly pleased and may He shower His blessings on us-His devotees. Our esteemed friend Principal A.C. Bose has translated the mantra in verse as follows:-

To The song lover, our songs have gone,
Like a charioteer, When Sama flows.
They Call Thee Indra, like mother cows.
Lowing together to their calf. II9II

౩౫౧. ఋషిః - శంయుర్బార్హస్పత్యః। దేవతా - ఇన్ద్రః।

ఛన్దః - అనుష్టుప్। స్వరః - గాన్ధారః.

అథ పరమేశ్వరస్యానన్దకరత్వం వర్ణయతి.

౧ ౩౧ ౨౩౧ ౨౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౩౫౧. యో రయిం వో రయింతమో యో ద్యుమ్నైర్ద్యుమ్నవత్తమః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సోమః సుతః స ఇన్ద్ర తేఽస్తి స్వధాపతే మదః ॥౧౦॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- యః। రయిమ్ । వః । రయిన్తమః । యః । ద్యుమ్నైః । ద్యుమ్నవత్తమః । సోమః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
సుతః। సః । ఇన్ద్ర । తే । అస్తి । స్వధాపతే - స్వధా - పతే । మదః ॥౧౦॥

పదార్థః- **రయిన్తమః** రయింతమః, అతిశయేన ఐశ్వర్యయుక్తః **యః వః** యుష్మాకమ్. వస్ ఇతి [illegible] విభక్తౌ యుష్మదాదేశస్త్వేకవచనేఽపి బహుశో దృశ్యతే. **రయిమ్** ఐశ్వర్యమ్, [illegible], **ద్యుమ్నవత్తమః** అతిశయేన తేజోయుక్తశ్చ **యః ద్యుమ్నైః** తేజోభిః, [illegible],

ఇతి చతుర్థే ప్రపాఠకే ద్వితీయార్ధే తృతీయా దశతిః.

ఇతి చతుర్థేఽధ్యాయే ద్వితీయః ఖణ్డః ॥

౩౬౯. ఈ మంత్రముయొక్క దేవత 'ఋక్సామౌ' యున్నది. దీనియందు ఋక్కులు మరియు సామములయొక్క అధ్యయనమునుగురించిన విషయముకలదు.

పదార్థము :- మేము (ఋచమ్) ఋగ్వేదము మరియు (సామ) సామవేదముయొక్క (యజామహే) అర్థములను జ్ఞానపూర్వకముగ, నీతిపూర్వకముగ అధ్యయనమొనర్చెదము మరియు అధ్యాపనమొనర్పజేయుదుము (యాభ్యామ్) వానిచే అనగా వానిని అధ్యాపనము, అధ్యయనము లొనర్చి (కర్మాణి) అందలికర్మలను వేదపాఠకులు (కృణ్వతే) ఆచరించెదరు (తే) వారు ఋగ్వేదము మరియు సామవేదమును (సదసి) నివాసగృహము మరియు సభాగృహములో (రాజతః) శోభను పొందుదురు. ఏల అచ్చట వాని పాఠము, గానముల నొనర్చబడును. మరియు వారు (దేవేషు) విద్వాంసులలో (యజ్ఞమ్) యజ్ఞభావనను (వక్షతః) ప్రాప్తింపజేయుదురు. ॥౧౦॥

భావార్థము :- మనము ఋగ్వేద, సామవేదముల, సామయోని ఋచలు మరియ ఋచలపై చేయబడునట్టి సామగానములు, ఇవి యన్నియును యోగ్య గురువులచే అర్థజ్ఞానపూర్వకముగ చదివి గృహమందు, సభలయందు మరియు విభిన్న సమారోహముల అవసరము (అవకాశము) లందు సస్వర వేదపాఠము మరియు సామగానమొనర్చుచుండవలెను. ॥౧౦॥

ఈ దశతిలో ఇంద్రనామముచే మరియు కశ్యప నామముచే ఇంద్రుని స్మరించుటవల్ల వాని అర్చనార్థ ప్రేరణ కలుగుటచే వారి ధ్యానముయొక్క ఫలము లభించినందున వారి దానముయొక్క యాచన యుండుటచే దివ్యమగు ఉషయొక్క ప్రభావవర్ణనయుండుటచే ఋక్కులు మరియు సామముల అధ్యయనముల వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ దశతియొక్క విషయమునకు పూర్వదశతి విషయముతోగూడ సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

నాల్గవప్రపాఠకమునందలి రెండవ సగముయొక్క మూడవదశతి సమాప్తమైనది.

నాల్గవ అధ్యాయమునందలి రెండవఖణ్డము సమాప్తమైనది.

369. We sing the glory of the Rig Veda and the Sama Veda by which men get success in all undertakings. Both of them shine especially in all gatherings and accomplish all the best of functions amongst learned people. They preach the performance of the Yajnas or noble unselfish acts to absolutely truthful persons. II 10 II

★★★

పదార్థః- **చర్షణీధృతమ్** మనుష్యాణాం ధర్తారమ్, **మఘవానమ్** ప్రశస్తైశ్వర్యమ్, **ఉక్థ్యమ్** వక్తవ్య ప్రశంసమ్, **సువృక్తిభిః** శోభనాభిః క్రియాభిః, **వావృధానమ్** వృద్ధమ్ వృధధాతోర్లిటః కానచ్. **పురుహూతమ్** బహుభిః ఆహూతమ్, **అమర్త్యమ్** అమరకీర్తిమ్, **దివేదివే** దినే దినే **జరమాణమ్** సత్కర్మకారిణో జనాన్ ప్రశంసన్తమ్. జరతే స్తుతికర్మా, జరితా ఇత్యస్య స్తోతృవాచిషు పాఠాత్. నిఘం...౩ ।౧౯. యద్వా సత్కర్మాణి ఉపదిశన్తమ్. జరతే గృణాతి. నిరు. ౪।౨౩. **ఇన్ద్రమ్** పరమేశ్వరం రాజానం వా **బృహతీః** బృహత్యః **గిరః** వేదవాచః యద్వా మదీయా వాచః **అభ్యనూషత** అభిస్తువన్తి ॥ ౫ ॥

అత్ర అర్థశ్లేషోఽలఙ్కారః, విశేషణానాం సాభిప్రాయత్వాత్ పరికరాలఙ్కారోఽపి. ॥ ౫ ॥

భావార్థః- యథా సర్వేషాం మానవానాం ధర్తా శోభనకర్మాఽమరకీర్తిః సత్కర్మోపదేష్టా పరమే- శ్వరః సర్వైః స్తూయతే తథైవ తాదృశగుణవిశిష్టో నృపతిరపి ప్రజానాం ప్రశంసాపాత్రం జాయతే. ॥ ౫ ॥

౩౭౪. ఈ మంత్రములో మనము స్తుతించునట్టి జగదీశ్వరుడు మరియు రాజు ఎట్లున్నారను విషయము గలదు.

పదార్థము :- (చర్షణీధృతమ్) మనుష్యుల ధారణకర్త (మఘవానమ్) ప్రశస్తమగు ఐశ్వర్యములస్వామి (ఉక్థ్యమ్) ప్రశంసనీయుడు (సువృక్తిభిః) శుభక్రియలచే (వావృధానమ్) వర్ధమానుడు అనగా సనాతనుడు (పురుహూతమ్) అనేకులచే పిలువబడిన (అమర్త్యమ్) అమరకీర్తిగల (దివే దివే) ప్రతి దినము (జరమాణమ్) సత్కర్మ కర్తలను ప్రశంసించునట్టి, లేక సత్కర్మల నుపదేశించునట్టి (ఇన్ద్రమ్) పరమేశ్వరుడు మరియు రాజును (బృహతీః) మహిమాన్వితమైన (గిరః) వేదవాణులు, లేక మన వాణులను (అభ్యనూషత) స్తుతి, లేక ప్రశంసల విషయముగ నగుచుండును. ॥౫॥

ఈ మంత్రములో అర్థశ్లేషాలంకారము గలదు. విశేషణముల సాభిప్రాయముండుటవల్ల పరికరముకూడయైనది. ॥౫॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ మానవులందరి ధారణకర్త, శుభకర్మల, అమరకీర్తుల, సత్కర్మల ఉపదేష్టయగు పరమేశ్వరుడు అందరిచే స్తుతింపబడుచుండునో, అటులనే అట్టి గుణములతో గూడిన రాజుయును ప్రజలందరి ప్రశంసలకు పాత్రుడగును. ॥౫॥

374. Our many faultless songs are daily sung to extol God, who is the Supporter of mankind, the Prosperous, Adorable, Supremely Glorious, revered and remembered by humanity, Who is worshipped every day through sublime Vedic hymns and is the Immortal Lord. II5II

ప. వి:- ఆ గన్త । మా । రిషణ్యత । ప్రస్థావానః - ప్ర-స్థావానః । మా। అప । స్థాత । సమన్యవః - స -మన్యవః । దృఢా। చిత్ । యమయిష్ణవః ॥3॥

పదార్థః- **ప్రథమః** సైనికపరః. ఉపస్థితే యుద్ధే రాష్ట్రవీరా ఆహూయన్తే. హే **ప్రస్థావానః** రణప్రస్థానకారిణః మరుతః వీరాః సైనికాః. ప్ర పూర్వాత్ తిష్ఠతేః 'ఆతో మనిన్ క్వనిబ్వనిపశ్చ. అ. ౩ । ౨ । ౭౪' ఇతి వనిప్ ప్రత్యయః. యూయమ్ **ఆగన్త** ఆగచ్ఛత శత్రుభిః యోద్ధుమ్, అనాగమనేన **మా రిషణ్యత** స్వ రాష్ట్రస్య క్షతిం న కురుత. 'దురస్యుర్ద్రవిణస్యుర్వృషణ్యతిరిషణ్యతి. అ. ౭ । ౪ । ౩౬' ఇతి రిష్టస్య రిషణ్భావో నిపాత్యతే క్యచి పరతః. హే **సమన్యవః** మన్యుయుక్తాః! హే **దృఢాచిత్** దృఢాన్యపి రిపుదలాని **యమయిష్ణవః** ఉపరమయితుం సమర్థా వీరాః! యూయమ్ **మా అపస్థాత** నైవ యుద్ధాద్ దూరే తిష్ఠత. దృఢా ఇత్యత్ర 'శేశ్ఛన్దసి బహులమ్. అ. ౬ । ౧ । ౭౦' ఇతి శసః శేర్లోపః. ప్రస్థావానః, సమన్యవః, యమయిష్ణవః ఇతి త్రీణ్యపి సమ్బోధనాన్తాని పదాని. చరమయోర్ద్వయోరామన్త్రితస్వరో నిఘాతః సమ్పద్యతే, ప్రథమస్య తు పాదాదిత్వాత్ షాష్ఠేన ఆద్యుదాత్తత్వమ్..

అథ **ద్వితీయః** ప్రాణపరః. పూరకకుమ్భకరేచకాదివిధినా ప్రాణాయామమభ్యస్యన్ యోగసాధకః ప్రాణాన్ సమ్బోధయన్నాహ. హే **ప్రస్థావానః** ప్రాణాయామాయ ప్రస్థితాః మదీయాః ప్రాణాః! యూయమ్ **ఆ గన్త** రేచకప్రాణాయామేన బహిర్గతాః సన్తః పూరకవిధినా పునః ఆయాత, **మారిషణ్యత** నైవ స్వాస్థ్యహానిం కురుత. హే **సమన్యవః** సతేజస్కాః, హే **దృఢాచిత్** శరీరే దృఢం బద్ధాన్యపి రోగమాలిన్యాదీని **యమయిష్ణవః** ఉపరమయితుం క్షమాః ప్రాణాః! **మా అపస్థాత** శరీరాద్ బహిరేవ స్థితా న భవత, కిన్తు పూరక- కుమ్భక రేచక -స్తమ్భవృత్తివ్యాపారద్వారేణ మమ ప్రాణసిద్ధిం కారయత. వయం ప్రాణాయామాద్ విరతా న భూత్వా నియమేన తదభ్యాసద్వారా ప్రకాశావరణక్షయం విధాయ ధారణాసు మనసో యోగ్యతాం సమ్పాదయేమేతి భావః. ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. ॥ 3 ॥

భావార్థః-రాష్ట్రే శత్రుభిరాక్రాన్తే సతి వీరైర్యోద్ధృభిః శత్రూన్ కాన్దిశీకాన్ విద్రావ్య ధరాశాయినో వా విధాయ రాష్ట్రస్య కీర్తిర్దిగ్దిగన్తేషు విస్తారణీయా। తథైవ శరీరే రోగమాలిన్యాదిభిరుపద్రుతే సతి ప్రాణాః పూరకకుమ్భకాదిక్రమేణ శరీరస్య స్వాస్థ్యం విస్తార్య దీర్ఘమాయుః ప్రతన్వన్తుతరామ్. ॥ 3 ॥

౪౦౧. ఈ మంత్రమునకు మరుత్తులు దేవతలు. వారిని సంబోధించుచు ఇట్లు చెప్పబడినది.

క్రీళం వః శర్ధోమారుతమనర్వాణం రథేశుభమ్. కణ్వా అభిప్రగాయత. ఋ. ౧।౩౭।౧, ప్ర వః శర్ధాయ ఘృష్వయే త్వేషద్యుమ్నాయ శుష్మిణే. దేవత్తం బ్రహ్మ గాయత. ఋ. ౧।౩౭. ౪ ఇత్యాదివచనాత్ శర్ధశబ్దేన మారుతో గణ ఉచ్యతే. త్రే క్రీడయో ధునయో భ్రాజదృష్టయః స్వయం మ హిత్వం పనయన్త ధూతయః. 'ఋ. ౧।౮౭।3 ఇతి వచనాచ్చ మరుతాం ధునివ్రతత్వమ్. ॥ ౬ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. ॥ ౬ ॥

భావార్థః-మనుష్యా యదా ప్రాణాయామేన శారీరం మానసం చ బలం దగ్ధ్వోత్తమబలం వర్ధయన్తి తదా సర్వాః సిద్ధయస్తేషాం హస్తగతా భవన్తి. తథైవ రాష్ట్రస్య వీరసైనికాః సర్వాన్ రిపూన్ ప్రకమ్ప్య యదా రాజబలం వర్ధయన్తి తదా రాష్ట్రే సర్వా ఉన్నతయో విభాసన్తే. ॥ ౬ ॥

౪౬౨. ఈ మంత్రముయొక్క దేవత మరుత్తులు. దీనియందు విష్ణు మరియు మరుత్తుల సహాయముచే ఆత్మిక మరియు రాష్ట్రీయ ఉత్కర్షణపొందు ప్రేరణగలదు.

పదార్థము :-మొదట అధ్యాత్మపక్షములో :- ఓ స్నేహితులారా! (మహే) మహా (మరుత్వతే) ప్రాణములతో గూడిన (విష్ణవే) శరీరమంతటను వ్యాప్తక్రియగల తమ జీవాత్మ ప్రోత్సాహనార్థము (వః) మీయొక్క (మతయః) బుద్ధులు లేక వాణులు (ప్ర యన్తు) ప్రవృత్తమగు గాక! ఆ జీవాత్మ (గిరిజాః) పర్వతమువలె శరీరములో చేరియున్న మరియు (ఏవయామరుత్) వేగవంతమగు ప్రాణములు గలిగియున్నది. (యజ్యవే) శరీర సంచాలనరూప యజ్ఞకర్త (సుఖాదయే) రోగములు మున్నగువానిని సంపూర్ణముగ మింగివేయునట్టి (తవసే) శరీరమునుండి వృద్ధిశీలమగు (భద్రదిష్టయే) సుఖవంతమగు శతాయుష్యరూప ఇష్టి, అనగా యజ్ఞమునొనర్చునట్టి (ధునివ్రతాయ) శారీరిక మరియు మానసిక దోషములను కంపింపజేయునట్టి కర్మలతోగూడిన (శవసే) శక్తివంతమగు (శర్ధాయ) ప్రాణబలమును పొందుటకు గూడ మీయొక్క బుద్ధులు, లేక వాణులు (ప్ర ప్ర యన్తు) అత్యంత ఉత్తమరూపములో ప్రవృత్తమైయుండవలెను.

రెండవది రాష్ట్రపక్షములో :- ఓ రాష్ట్రవాసులారా! (మహే) మహా (మరుత్వతే) ప్రశస్తయోధులగు సైన్యములతో (విష్ణవే) యానములద్వారా జలము, స్థలము, అంతరిక్షము మూడు స్థానములందు వ్యాప్తమగునట్టి రాజుకొరకు (వః) మీయొక్క (మతయః) వాణులు (ప్ర యన్తు) ప్రవృత్తమగుచుండవలెను. ఏ రాజు (గిరిజాః) పర్వతతుల్యమగు సర్వోన్నత పదవిపై అభిషిక్తుడైయుండునో మరియు (ఏవయామరుత్) వేగవంతమగు సైన్యములు గలవాడై యుండునో మరియు (యజ్యవే) రాష్ట్ర రక్షారూప యజ్ఞము ననుష్ఠించువాడు (సుఖాదయే) ఉత్కృష్టమగు పాదశక్తి మరియు హస్తప్రావీణ్యత గలవాడో (తవసే) గతిశీలమగు కర్మణ్యుడో

౭౪౦. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దాః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౬౪ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మపక్షే రాష్ట్రపక్షే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర ఆత్మోద్బోధన మాహ.

౭౪౦. ఆ త్వేతా ని షీదతేన్ద్రమభి ప్ర గాయత ।

సఖాయ స్తోమవాహసః ॥ ౧ ॥

ప.విః– ఆ । తు । ఆ । ఇత । ని । సీదత । ఇన్ద్రమ్ । అభి । ప్ర । గాయత । సఖాయః । స-ఖాయః । స్తోమవాహసః । స్తోమ–వాహసః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **స్తోమవాహసః** స్తోమాన్ గీతాని వాహయన్తి గాయన్తీతి తాదృశాః **సఖాయః** సుహృదః! యూయమ్ **తు** క్షిప్రమ్ **ఆ ఏత** ఆగచ్ఛత, **ని షీదత** ఉపవిశత, **ఇన్ద్రమ్ అభి** స్వాన్తరాత్మానమభిలక్ష్య **ప్ర గాయత** ప్రకృష్టతయా ఉద్ బోధనగీతాని ఉచ్చారయత ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరస్పరమేకీభూయాఽఽత్మోద్బోధనేన సా శక్తిర్జాగర్తి యయా మార్గస్య సర్వా అపి బాధా నిరాకర్తుం శక్యన్తే ॥ ౧ ॥

౭౪౦. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చిక ౧౬౪వ మంత్రముపై పరమాత్మవిషయములో వ్యాఖ్యజరిగినది. ఇపుడు దీనిపై ఆత్మోద్బోధన విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (స్తోమవాహసః) గీతములను గానమొనర్చునట్టి (సఖాయః) ఓ మిత్రులారా! మీరు (తు) శీఘ్రముగా (ఆ ఏత) విచ్చేయుడు (నిషీదత) కూర్చుండుడు (ఇన్ద్రమ్ అభి) మీ అంతరాత్మలను లక్ష్యమునందుంచుకొని (ప్ర గాయత) ఉత్తమముగ ఉద్బోధనరూప గీతములను పాడుడు.॥౧॥

భావార్థము :- పరస్పరము కలిసి ఆత్మను ఉద్బోధన మొనర్చుటచే ఆ శక్తి జాగృతినొందును. ఇందువల్ల మార్గమునందలి బాధలన్నియును తొలగించుకొనబడగలవు.॥౧॥

740. O come ye hither soon, sit ye down. To God sing ye forth your song O companions, bringing the hymns of praise. II1II

పదార్థః- హే పవిత్రతాదాయక పరమాత్మసోమ! **యః తే** యస్తవ **వరేణ్యః** వరణీయః **మదః** ఆనన్దరసః అస్తి **తేన అన్ధసా** తేన రసేన. తేనా ఇతి సంహితాయాం ఛాన్దసో దీర్ఘః. **పవస్వ** ప్రవాహితో భవ. ప్రవాహితో భూత్వా చ **దేవావీః** మన - ఇన్ద్రియాదీనాం దేవానాం సన్మార్గప్రవర్తనేన రక్షకః. 'అవితృస్తృతన్త్రిభ్య ఈః' ఉ. ౧౫౮ ఇతి అవ ధాతోః ఈః ప్రత్యయే అవీః ఇతి సిద్ధ్యతి. దేవానామ్ అవీః దేవావీః. **అఘశంసహా** పాపప్రశంసకానాం భావానాం హన్తా చ భవేతి శేషః. ॥ ౪ ॥

భావార్థః-రసనిధేః పరమాత్మన ఉపాసనేన య ఆనన్దరసః ప్రాప్యతే తేన శరీరస్య సర్వాణి మన ఇన్ద్రియాదీని వక్రపథం విహాయ ఋజుగామీని జాయన్తే పాపప్రశంసకా భావాశ్చ పరాజీయన్తే.॥ ౪ ॥

౪౭౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మరూప సోమునిచే ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- పవిత్రతను ప్రసాదించు ఓ పరమాత్మా-సోమా! (యః తే) ఏ నీయొక్క (వరేణ్యః) వరించదగిన (మదః) ఆనందరసముగలదో (తేన అన్ధసా) ఆ రసముతో గూడ (పవస్వ) ప్రవాహితమగుము మరియు ప్రవాహితమై (దేవావీః) సన్మార్గమున ప్రవృత్తుల నొనర్చుటకొరకు మనస్సు, ఇంద్రియములు మున్నగు దేవతల రక్షకుడవు మరియు (అఘశంసహా) పాపప్రశంసక భావముల వినాశకుడవగుము.॥౪॥

భావార్థము :- రసనిధియగు పరమాత్మయొక్క ఉపాసనచే ఏ ఆనందరసము ప్రాప్తించగలదో, దానిచే శరీరముయొక్క సమస్త మనస్సు, ఇంద్రియములు మున్నగు కుటిల మార్గములను వదలివేసి సరళమార్గగామియగువారు పాపప్రశంసక భావములను పరాజితమొనర్చివేయుదురు.॥౪॥

470. O Soma, (God) flow and purify all with that juice (bliss) of Thine, most excellent that brings delight, slaying the wicked propensities and protecting divine virtues, thoughts and tendencies, flow on ceaselessly and purify us. ll4ll

౪౭౧. ఋషిః – త్రితః। దేవతా – పవమానః సోమః ।

ఛన్దః – గాయత్రీ। స్వరః – షడ్జః.

అథానన్దరసనిర్ఝరం వర్ణయతి.

3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౪౭౧. త్రిస్రో వాచ ఉదీరతే గావో మిమన్తి ధేనవః ।

౧ ౨ 3 ౧ ౨
హరిరేతి కనిక్రదత్ ॥ ౫ ॥

౮౯౬. ఋషిః- మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి తయోరేవ విషయః ప్రోచ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౮౯౬. పవస్వ విశ్వచర్షణ ఆ మహీ రోదసీ పృణ ।

౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩౧ ౨
ఉషాః సూర్యో న రశ్మిభిః ॥ ౫ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర౩౧ ౨ ౩
ప.వి:- పవస్వ । విశ్వచర్షణే । విశ్వ - చర్షణే । ఆ । మహీఇతి । రోదసీఇతి । పృణ ।
౨ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
ఉషాః । సూర్యః । న । రశ్మిభిః ॥ ౫ ॥

పదార్థః-హే **విశ్వచర్షణే** విశ్వబ్రహ్మాణ్డస్య ద్రష్టః పరమాత్మన్, సర్వాసాం విద్యానాం ద్రష్టః ఆచార్య వా! త్వమ్ **పవస్వ** అన్తఃప్రకాశం జ్ఞానరసం వా ప్రవాహయ, తేన **మహీ రోదసీ** మహత్యౌ ఆత్మమనసీ **ఆ పృణ** పరిపూరయ, **న** యథా **ఉషాః** ప్రభాతకాన్తిః **సూర్యః** ఆదిత్యశ్చ **రశ్మిభిః** కిరణైః **మహీ రోదసీ** మహత్యౌ ద్యావాపృథివ్యౌ ఆపృణాతి ॥ ౫ ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యథోషసః సూర్యస్య చ ప్రకాశేన ద్యావాపృథివ్యౌ ప్రపూర్యేతే తథైవ పరమాత్మనాచార్యేణ చ ప్రదత్తేన దివ్యేనాన్తర్జ్యోతిషా జ్ఞానజ్యోతిషా చ మనుష్యస్యాత్మా మనశ్చ పరిపూర్యేతే ॥ ౫ ॥

౮౯౬. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయముల వర్ణనయే గలదు.

పదార్థము :-(విశ్వచర్షణే) విశ్వబ్రహ్మాండద్రష్టవగు ఓ పరమాత్మా! లేక సకల విద్యల ద్రష్టవగు ఓ ఆచార్యా! మీరు (పవస్వ) అంతఃప్రకాశము మరియు జ్ఞానరసములను ప్రవహింపజేయుడు. దానిచే (మహీ రోదసీ) మహిమవంతమగు ఆత్మ మరియు మనస్సులను (ఆపృణ) పూర్ణమొనర్చుడు (న) ఎటుల (ఉషాః) ఉష మరియు (సూర్యః) సూర్యుడు (రశ్మిభిః) కిరణములచే (మహీ రోదసీ) మహా గొప్పవగు ద్యులోక పృథివీలోకములను పూర్ణమొనర్చెదరో అటుల.॥౫॥

ఇచ్చట శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥౫॥

భావార్థము :- ఉష మరియు సూర్యప్రకాశములచే ద్యులోక భూలోకము లెటుల నిండిపోవునో అటులనే పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులచే ఈయబడిన దివ్యమగు అంతర్జ్యోతి మరియు జ్ఞానజ్యోతిచే మనుష్యుల ఆత్మ మరియు మనస్సులు పరిపూర్ణమగును.॥౫॥

896. Do Thou, O Beholder of all things, distil out pure for us Thy juice of devotion and fill full the two extended worlds, as the Sun fills the dawn with his beams. ||5||